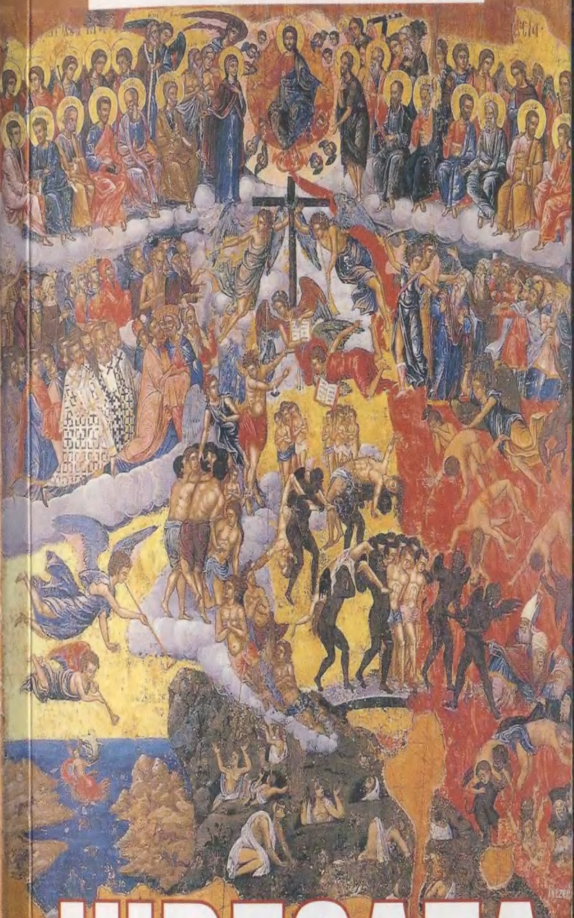
ARHIMANDRIT SERAFIM ALEXIEV

JUDECATA DE APOI

VIAȚA DE DUPĂ MOARTE

Arhimandrit
SERAFIM ALEXIEV

VIAȚA DE DUPĂ MOARTE

JUDECATA DE APOI

Traducere din limba bulgară
de Gheorghiță Ciocioi

Redactor: Elena Marinescu

Coperta: Mona Velciov

Traducerea a fost făcută după originalul în limba bulgară: Arhimandrit Serafim Alek-siev, *Besedi za jivota sled jivota, Ceast peta,* Editura Sf. Apostol şi Evanghelist Luca, Sofia, 2005.

De la
Judecata particulară la
Înfricoşătoarea Judecată

I

Este moartea înfricoşătoare pentru toţi oamenii? Despre moartea „cea bună"

Întâlnim adeseori la Sfinţii Părinţi minunatul gând, la prima vedere, că moartea – cel mai cumplit eveniment din viaţa noastră – nu ar fi deloc înfricoşătoare. După cum se poate constata, Sfânta Biserică socoteşte moartea celor drepţi ca pe cel mai luminos praznic. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că moartea, pentru adevăratul creştin, este mai plăcută chiar decât viaţa, căci „ea nu este nimic altceva, decât călătorie, strămutare, odihnă, liman liniştit, izbăvire de tulburări şi slobozire de grijile vieţii"[1].

---

[1] Sf. Ioan Gură de Aur, *Tvorenia,* tom I, cartea a 2-a, St. Petersburg, 1895, p. 44. Autorul citează, în general, din Sfinţii Părinţi, folosindu-se de ediţii ruseşti ale operelor aces-

Care om, în urma unei munci grele, nu s-ar bucura de o odihnă îndelung aşteptată, care să-i aducă mângâiere? O astfel de odihnă pentru cei ce se ostenesc întru virtute este moartea. Ce călător, după lungi şi primejdioase drumeţii prin ţări străine, nu s-ar bucura când, în cele din urmă, ajuns la graniţa patriei sale iubite, o trece pe aceasta? O asemenea trecere a hotarelor scumpei patrii, după lunga călătorie în această lume a necazurilor, este moartea.

Dacă e înfricoşător lucru să te întorci după un prizonierat plin de chinuri în mult dorita patrie, atunci şi moartea este înfricoşătoare. Dacă este înfricoşător lucru să afli calea către căminul părintesc plin de căldură, după ce ai rătăcit năpăstuit prin hăţişurile întunecate ale acestei lumi de gheaţă, atunci şi moartea este înfricoşătoare.

Sfântul Apostol Pavel priveşte moartea ca pe un lucru mult mai bun decât viaţa. *Căci pentru mine* – spune el – *viaţă este Hristos şi moartea un câştig.*

---

tora. Pentru a uşura lectura cărţii, notele de subsol vor apărea doar în cazul lucrărilor mai puţin cunoscute cititorului de la noi *(n.tr.)*.

*[...] doresc să mă despart de trup şi **să fiu împreună cu Hristos, şi aceasta e cu mult mai bine*** (Filip. 1, 21, 23). Nu că el ar socoti prin aceasta viaţa de acum ca fiind rea – aşa cum cugetă maniheii, bogomilii şi alţi eretici –, ci doar că năzuia către patria cerească ca spre un lucru mult mai scump decât viaţa pământească. „Mai bun – după tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur – e socotit astfel prin comparaţie cu un alt lucru, recunoscut tot ca bun. Precum în cuvintele: *Cel ce îşi mărită fecioara bine face; dar cel ce n-o mărită şi mai bine face* (I Cor. 7, 38), Sfântul Apostol Pavel arată că nunta e bună, însă fecioria este mai bună. Tot astfel şi aici: „Bună este – spune el – viaţa de acum, însă cea viitoare este cu mult mai bună."

Prin ce se arată bună, din punct de vedere duhovnicesc, viaţa de acum? Prin aceea că ea ne dă posibilitatea să ne bucurăm de minunatele făpturi ale lui Dumnezeu şi să ne pregătim pentru viaţa viitoare, unde Dumnezeu ne-a rânduit nouă şi mai mari desfătări. Viaţa pământească este capitalul mult preţios pe care Dumnezeu ni l-a dăruit nouă, pe care trebuie să îl lucrăm, astfel încât, atunci

când va veni Stăpânul nostru să vadă că ne-am ostenit din destul şi să ne spună: *Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău!* (Mt. 25, 21).

Scurta viaţă pământească, dacă este bine trăită, fără nici o îndoială ne va conduce către desfătările cele veşnice ale veacului ce va să vină. Intrarea în lumea desfătărilor celor veşnice se face însă prin porţile morţii. Deşi în multe rânduri se face cu destulă trudă, această intrare este însă de scurtă durată prin comparaţie cu fericirea cea veşnică. De aceea, despărţirea de această lume nu este un lucru înfricoşător pentru plăcuţii lui Dumnezeu, care întreaga lor viaţă au cugetat la moarte şi s-au pregăit pentru ea. Ea este înfricoşătoare doar pentru păcătoşii care nu s-au pocăit.

Când a murit minunata **Preacuvioasă Macrina**, sora celor doi mari sfinţi – Sfântul Vasile cel Mare şi Sfântul Grigorie de Nyssa –, cel de pe urmă s-a aflat lângă patul ei de moarte şi, ca martor, a scris cuvintele acesteia, spuse înainte de ultima suflare, despre cum a întâmpinat ea moartea. Nu s-a

temut, nu s-a tulburat sufleteşte, ci, cu deplină credinţă în Dumnezeu, cu totul s-a predat Lui, rugându-se în acest chip: „**Tu, Stăpâne, ai îndepărtat de la noi frica de moarte**! Tu ai rânduit astfel, ca sfârşitul acestei vieţi vremelnice să ne fie început al vieţii celei veşnice, mult mai bune. Pentru scurtă vreme vei odihni Tu sufletele noastre, însă iarăşi le vei înălţa la glasul trâmbiţei celei de pe urmă. Tu ne-ai încredinţat pe pământ, ca pe o comoară, trupurile noastre pieritoare, zidite de mâinile Tale. Şi ne-ai izbăvit Tu din blestem şi păcat... Ai zdrobit Tu porţile iadului şi, călcând puterea aceluia care avea stăpânire asupra morţii, adică pe diavolul (vezi Evr. 2, 14), ne-ai deschis nouă drumul către înviere. Tu ai dat celor ce se tem de Tine ca pe un stindard de biruinţă Sfânta Cruce, cu care ai înfrânt pe potrivnicul, ca întărire şi pază a vieţii noastre. Dumnezeule veşnic, către Tine caut încă din pântecele maicii mele! Pe Tine te doreşte sufletul meu din toate puterile lui! Ţie ţi-am încredinţat sufletul meu şi trupul meu încă din tinereţile mele! Trimite-mi acum pe sfântul tău înger ca să mă conducă în locaşurile cele lu-

minoase şi pline de desfătare, unde se află odihna, la sânul Sfinţilor Părinţi! Tu, Care ai zăvorât cu sabie de foc intrările raiului şi ai deschis aceste porţi pentru tâlharul cel răstignit împreună cu Tine, care a crezut în milostivirea Ta, pomeneşte-mă şi pe mine, roaba Ta, în Împărăţia Ta! Că şi eu m-am răstignit împreună cu Tine, ţintindu-mi trupul meu **cu frica de Dumnezeu, temându-mă pururea de judecata Ta!** Nu mă îndepărta de cei aleşi ai Tăi, ca nu cumva să cad în acea înfricoşătoare prăpastie! Să nu mă oprească în calea mea zavistnicul! Să fie şterse înaintea Ta păcatele mele, prin care din neputinţă ţi-am greşit, cu cuvântul, cu fapta ori cu gândul! Iartă-mă! Căci Tu ai putere să ierţi păcatele! Dăruieşte sufletului meu dezbrăcat de acest trup ca să stea fără prihană înaintea Ta, fără păcat ori întinare!"

Spunând aceste cuvinte, fericita dreaptă şi-a închinat ochii, gura şi inima ei şi astfel cu liniştită rugăciune şi-a predat sufletul în mâinile lui Dumnezeu. Şi se afla în sicriu ca şi cum ar fi dormit. Iar faţa ei strălucea de minunată lumină.

Lămurind că moartea nu este nicidecum înfricoşătoare pentru ucenicii credincioşi ai lui Hristos, nu voim să spunem că cei drepţi care mor sunt cuprinşi de **patimă ori neînfricare plină de cutezanţă**; aceasta este proprie mândriei şi străină de adevărata dreptate, care se arată prin smerenie. Am amintit că şi marii plăcuţi ai lui Dumnezeu (precum Sfântul Arsenie cel Mare şi Preacuviosul Agaton) au fost cuprinşi de o teamă plină de evlavie înaintea tainei morţii, căci au fost întotdeauna conduşi de simţământul nevredniciei, având ei minunată şi cerească smerenie.

Şi de ce noi, oamenii de astăzi, ne temem într-atâta de moarte? Pentru ce privim la aceasta ca spre cea mai mare nefericire? Pentru că ne lipsesc trei lucruri foarte importante: **credinţa în viaţa de după moarte**, **dreptatea** şi **dragostea de Dumnezeu**.

1. Dacă am avea **credinţă puternică în viaţa de după moarte** nu ne-am tulbura de moarte nici chiar atunci când ea cu silnicie răpeşte copilul de la sânul maicii sale, când îi ia pe părinţi de la pruncii lor, când îi desparte pe cei ce sunt plini de iubire între ei, când

trimite floarea tinereții în mormânt și îi preface pe toți – și pe cei bătrâni, și pe copii – în schelete! Unele ca acestea s-au petrecut și în viața primilor creștini, mai ales în viața mucenicilor, dintre care mulți au plecat de tineri în viața de dincolo. Însă credința lor în cealaltă viață i-a făcut netemători înaintea morții. Aceștia nu L-au scârbit pe Dumnezeu cu cârtirea și necredința lor.

2. Dacă **am trăi întru dreptate** și dacă am folosi această călătorie a noastră nu pentru desfătări păcătoase, ci pentru necontenită desăvârșire întru virtuțile evanghelice, noi n-am agonisi cu atâta lăcomire comorile cele de prisos ale acestei lumi, pe care molia și rugina le strică și furii le sapă și le fură (vezi Mt. 6, 19), ci ne-am strădui să ne îmbogățim cu comori cerești, prefăcând bogățiile materiale în bogății duhovnicești prin puterea milosteniei, arătată către cei în nevoi. Astfel, îmbogățiți în „valută" cerească, nu ne-am teme de moarte, căci aceasta ne-ar da posibilitatea să folosim pe lumea cealaltă ceea ce am agonisit aici.

3. Dacă am avea **dragoste de Dumnezeu**, năzuințe către unirea veşnică cu Mântuitorul Hristos şi setea de a ne afla în mijlocul sfinților şi îngerilor din cer, nu ne-am înfricoşa la gândul apropierii morții, ci am aştepta-o pe aceasta ca pe o slobozire din grijile şi deşertăciunile pământeşti şi ca pe o însoțitoare pe calea desfătărilor cereşti netrecătoare.

Cel ce-şi aşteaptă moartea cu credință în viața de dincolo, în necontenită îndeletnicire cu virtuțile – mai cu seamă întru răbdare şi smerenie – şi care din dragoste de Dumnezeu arată dragoste către aproapele, un astfel de om nu are de ce să se plângă că va pierde ceva pământesc prin moarte, căci el ştie că-L va dobândi pe Dumnezeu ca veşnic Părinte al său şi că va deveni moştenitor al unei bogății nespuse.

Sfinții Părinți, punând față în față moartea şi păcatul, au grăit cu toții într-un duh că **moartea nu este un rău** pentru cei drepți şi pentru cei care se pocăiesc de păcatele lor, pentru că îi duce în rai, în vreme ce păcatul reprezintă un rău absolut, căci se face pricină tuturor slujitorilor osârdnici ai săi de veşnică pieire.

Iată ce spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Dintre toate relele omeneşti, singur păcatul este cu adevărat rău, şi nu necazul, nu boala, nu sărăcia, nu aceea de a fi vorbit de rău şi hulit, **nici chiar moartea** – care la prima vedere pare **cel mai mare dintre toate relele**. Pentru oamenii înțelepți aceste nenorociri sunt astfel doar după nume, şi nu cu adevărat. Adevărata nefericire constă în **a-L mânia pe Dumnezeu şi în a săvârşi ceva neplăcut** înaintea Lui! Într-adevăr, ce anume vezi înfricoşător în moarte, spune-mi! Aceea că ea te duce mai degrabă la viața cea neîntristătoare? Dacă nu te ucide vreun om, aceeaşi lege a naturii desparte sufletul de trupul tău, când va sosi vremea! Te aşteaptă atâtea bunătăți pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit (vezi I Cor. 2, 9), iar tu nu te străduieşti să le moşteneşti pe acestea [...], ci doar te temi şi te cutremuri!?"

Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază necredința în viața de după moarte şi legătura strânsă către lucrurile cele pământeşti ca pricini de temelie ale înstrăinării omului de Dumnezeu şi, de aici – teama omului de moar-

te. Comparând pe cei păcătoşi cu cei drepți, el spune: „Păcătoşii, deşi trăiesc, sunt morți, iar drepții, deşi au murit, sunt vii... Hristos îi spune Martei: *Cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi* (In 11, 25). Oare învățătura noastră e un basm? Dacă tu eşti creştin, crede lui Hristos! Dar, dacă crezi în Hristos, arată credința ta din faptele tale! Şi cum să-ți arăți credința din fapte? Disprețuind moartea! Prin aceasta ne deosebim noi de cei necredincioşi. Aceştia, pe bună dreptate, se tem de moarte, pentru că nu au nici o nădejde în înviere. Dar tu, care ai apucat pe cea mai bună cale, ce îndreptățire vei avea când ba crezi în înviere, ba te temi de moarte, asemenea celor care nu cred în înviere?"

Celor care se tem de chinurile groaznice ale morții şi care ar vrea să fugă de o asemenea stare şi să moară liniştiți de moarte firească, Sfântul Ioan Gură de Aur le spune că starea mucenicilor nu a fost deloc rea. „Mor rău nu aceia care pier silnic, cu moarte mucenicească, ci aceia care mor în păcate. *Moartea păcătoşilor este cumplită* – a spus Psalmistul (Ps. 33, 20). El nu spune: moartea silnică es-

te înfricoşătoare, ci *moartea păcătoşilor este cumplită*. Şi cu adevărat, căci cele pe care le aşteaptă, după moartea lor, păcătoşii care nu s-au pocăit vor fi înfricoşătoare: pedeapsa cea de nepurtat, chinurile cele fără de sfârşit, focul cel nestins, întunericul cel din afară, scrâşnirea dinţilor, necazul cel fără de margini şi veşnica osândă..."

„Dacă asemenea chinuri îi aşteaptă pe păcătoşi, cât folos va fi pentru ei să-şi sfârşească viaţa lor acasă, pe patul lor? Şi pentru cei drepţi, de asemenea, nu este nici o vătămare din faptul că şi-au săvârşit viaţa lor de sabie, în lanţuri ori în foc, dacă prin toate acestea vor moşteni bunătăţile cele veşnice! *Moartea păcătoşilor este cumplită!* Astfel a fost sfârşitul acelui bogat care l-a trecut cu vederea pe Lazăr. Deşi şi-a săvârşit viaţa cu moarte bună, în casa lui, pe patul lui, alături de prietenii lui, după ce a plecat din această lume a ars în foc şi nu a mai putut să afle vreo mângâiere... Nu astfel s-a petrecut cu Lazăr. Cu toate că el a vieţuit la poarta bogatului, alături de câini, şi a răbdat moarte cumplită (căci ce poate să fie mai chinuitor decât foamea?), în lumea de dincolo el s-a făcut, după

toate acestea, moştenitor al veşnicelor bunătăţi."

Pentru aceia care se tem să moară cu moarte de ruşine, precum tâlharii, fără să fie vinovaţi, Sfântul Ioan Gură de Aur spune că e vai de cel care moare în păcate şi nu de cel care moare clevetit – nevinovat fiind. „O bună parte din aceia care sunt plăcuţi ai lui Dumnezeu şi s-au preaslăvit au murit cu o moarte pe care nu o meritau. Primul dintre aceştia a fost Abel. El a murit nu pentru că ar fi păcătuit împotriva fratelui său, ci pentru că L-a cinstit pe Dumnezeu. Şi de ce Dumnezeu a îngăduit acea moarte – pentru că l-a iubit ori pentru că l-a urât? Desigur, pentru că l-a iubit şi a dorit ca prin această moarte mucenicească să-i dea lui cunună strălucitoare." Astfel este moartea tuturor mucenicilor.

Dar, chiar dacă nu ar fi omul mucenic al Domnului, dacă poartă suferinţa nedreptăţilor, fără să se mânie pe cei care îl chinuie, şi dacă îi iartă – un astfel de om, după Sfântul Ioan Gură de Aur, este asemenea mucenicilor. „Slăvit e nu doar acela care rabdă ceva pentru Dumnezeu, ci şi acela care, suferind pe nedrept, rabdă totul cu

bărbăţie şi mulţumeşte lui Dumnezeu că a îngăduit una ca aceasta. Un astfel de om nu este mai puţin slăvit decât acela care suferă pentru Dumnezeu."

Şi, astfel, la întrebarea: Pentru ce noi, cei care credem în Hristos şi care aşteptăm cu nădejde desfătările cele cereşti făgăduite nouă, ne temem într-atâta de moarte?, Sfântul Ioan Gură de Aur răspunde: „Pentru faptul că nu ne-a biruit dragostea de Împărăţia lui Dumnezeu, nu s-a aprins în noi dorinţa bunătăţilor celor veşnice! Altfel, asemenea Sfântului Apostol Pavel, am fi trecut cu vederea toate cele din această lume... Noi nu cunoaştem însă greutatea de nepurtat a pedepsei de dincolo şi pentru aceasta ne temem nu de păcat, ci de moarte... Cel ce întotdeauna se teme de gheenă, nu intră în focul gheenei, căci această teamă necontenită îl înţelepţeşte... Noi simţim o teamă neînţeleasă, copilărească, atunci când ne temem de moarte, şi nu ne temem de păcat. Copiii se tem de măşti, dar nu se tem de foc. Dacă se întâmplă să-i apropiem de o lumânare aprinsă ei, fără nici un fel de teamă, întind mâna către lumină şi foc. Îi înfricoşează,

iată, o mască de nimic, iar nu focul, care este înfricoşător. Asemenea lor, şi noi ne temem de moarte, această mască de nimic, dar nu ne temem de păcat, care, într-adevăr, este primejdios şi care, asemenea focului, chinuie conştiinţa... Dacă noi am cugeta asupra morţii, niciodată nu ne-am mai teme de ea. Căci ce este în realitate moartea? Totuna cum te-ai dezbrăca de o haină. Trupul este precum o haină. În el locuieşte sufletul. Prin moarte el iese din trup şi la vremea cuvenită acesta îl va primi iarăşi, în chip şi mai luminos!..."

„Vrei tu oare să arăţi şi o altă pricină pentru care te temi de moarte? – întreabă Sfântul Ioan Gură de Aur. **Nu trăim aşa cum se cuvine. Nu suntem întru totul curaţi. Dacă am fi întru totul curaţi, nu ne-am teme de nimic: nici de moarte, nici de înfometare, nici de pierderea averii, nici de orice alt lucru**. Dacă cineva trăieşte întru dreptate, nici un lucru din relele pomenite nu poate să-l vatăme... Nimic nu e în stare să-l arunce în deznădejde... Dacă i se răpesc lui banii, va avea bogăţie în ceruri. Dacă îl izgonesc din patrie, prin aceasta îl

sălăşluiesc în cetatea cerească. Dacă îl pun pe el în lanţuri, va fi slobod întru totul şi nu va simţi vreodată lanţurile în lumea de dincolo. Dacă îi ucid trupul, atunci el va învia din nou! Precum cel care se luptă cu o umbră şi cel care loveşte văzduhul nicicând nu pot să lovească, tot astfel şi cel care vrăjmăşeşte împotriva celui drept... În zadar îşi adună puterile sale, căci nu poate să-l vatăme cu ceva. Şi, astfel, dăruieşte-mi doar credinţă puternică în Împărăţia cerurilor şi mă ucide, dacă vrei, chiar acum! Eu îţi voi mulţumi însă pentru moarte, căci prin ea iute mă sălăşluieşti la veşnicele bunătăţi!"

Mai departe, Sfântul Ioan Gură de Aur spune că pentru a nu ne înfricoşa de moarte trebuie să o rupem cu viaţa de huzur, care ne leagă de cele de aici, şi să începem o viaţă plină de asprime, de înfrânare şi nevoinţă. Iată şi cuvintele lui pe care sunt datori nu doar monahii, ci şi mirenii să le împlinească: „Dacă ne-am fi petrecut viaţa noastră în post, privegheri de toată noaptea şi înfrânare, dacă ne-am fi curăţit de poftele noastre păcătoase, dacă am fi îndepărtat desfătările noastre pli-

ne de păcat şi dacă am fi petrecut în nevoinţele virtuţii, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel: *Îmi chinuiesc trupul meu şi îl supun robiei* (I Cor. 9, 27)..., dacă am fi mers pe calea cea strâmtă şi plină de necazuri, atunci am fi însetat de veşnicele bunătăţi. De aceea Dumnezeu a rânduit ca viaţa noastră să fie grea şi plină de nevoinţe, ca astfel, strâmtoraţi de necazurile de acum, să începem să dorim bunătăţile cele cereşti. Chiar şi acum, când din toate părţile suntem înconjuraţi de necazuri, primejdii, înfricoşări şi griji, noi suntem atât de legaţi de viaţa pământească. Dar am fi fost oare însetaţi de bunătăţile cele veşnice dacă întreaga noastră viaţă ar fi fost fără griji şi întru desfătări?" Sfântul Ioan Gură de Aur încheie această cugetare prin cuvintele: „Să nu ne înfricoşăm de acelea care ne lovesc după legile firii, ci să ne temem de acelea care petrec întru noi din pricina relei noastre aplecări!"

Mulţi dintre sfinţii mucenici, având o asemenea înţelegere asupra vieţii şi a morţii, s-au îmbărbătat unii pe alţii întru răbdarea suferinţelor până la sfârşit prin astfel de înţelepte cuvinte: „Dacă

nu murim acum, tot vom muri odată, tot va trebui să plătim această datorie a morții. Deci hai să ne plecăm acestei nevoințe de folos, ca să cumpărăm prin moarte viața veşnică!"

Toți sfinții, dar mai cu seamă mucenicii, au întâmpinat plini de bucurie moartea. Ei au năzuit cu multă credință către cele fericite, pe care *ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit* (I Cor. 2, 9). Viețile mucenicilor sunt pline cu întâmplări grăitoare despre neînfricoşarea şi bărbăția înaintea morții arătate din dragoste către Dumnezeu şi din însetare nespusă către veşnica fericire şi părtăşie cu El. Nespus de grăitoare, în acest sens, este următoarea pildă povestită de Fericitul Teodorit:

După ce a încetat prigoana necuraților împărați închinători la idoli împotriva creştinilor, a venit, pentru o vreme, pace în Sfânta Biserică. Dar iată că îndată s-a ridicat o nouă furtună izvorâtă din eresul arian. Dintru început lepădată de puterea statului şi osândită de Biserică la Întâiul Sinod Ecumenic (325), vechea erezie a izbândit după o vreme și a început

să-şi scoată iarăşi capul, să pătrundă chiar în palatul împărătesc şi să câştige de partea ei pe unii împăraţi. Unul dintre aceştia a fost Valent. El a ridicat prigoană împotriva dreptmăritorilor creştini, le-a luat bisericile, i-a prigonit din destul pe arhiereii dreptei credinţe, izgonindu-i din scaunele lor şi în locul lor a aşezat eretici arieni. Din această pricină a fost surghiunit şi episcopul Varsis al Edesei, bărbat cu viaţă sfântă. În locul lui a fost aşezat un oarecare înşelător arian, pe nume Lupus. Poporul dreptcredincios, scârbit de eretic, nu l-a recunoscut ca păstor al său şi s-a adunat la Liturghie în afara cetăţii, într-un loc ascuns. Auzind de nesupunerea creştinilor din cetatea Edesei, Valent s-a aprins de mânie, a chemat la sine pe dregătorul cetăţii, pe nume Modest, şi, în furia lui, l-a pălmuit pentru faptul că a îngăduit poporului să nu împlinească porunca împărătească. În cele din urmă, i-a poruncit să adune mulţi ostaşi şi cu aceştia să taie şi să ucidă fără milă pe dreptcredincioşi, când ei vor merge la rugăciune în afara cetăţii. Astfel trebuia să fie zădărnicită adunarea de rugăciune a dreptmăritorilor creştini.

Modest era însă un om bun la suflet. Cruțând poporul nevinovat, el a vestit în taină pe cei credincioşi ca să nu iasă ziua următoare în afara cetății la rugăciune, lămurindu-i pe ei asupra a ceea ce îi aşteaptă. În loc să se înfricoşeze însă, credincioşii s-au aprins de şi mai mare râvnă şi, pe neluminate, împreună cu soțiile şi copiii lor, au ieşit în afara cetății, voind să-şi dea sufletele pentru Domnul. Modest a adunat oastea sa şi a pornit cu inima strânsă ca să împlinească porunca împăratului. Când a ajuns însă la porțile cetății, a văzut cum o femeie a ieşit în grabă din casa ei, fără să închidă măcar uşa în urmă. Şi, purtându-și în brațe pruncul, alerga, întrecându-i pe ostaşii ce o priveau plini de mirare. Modest a oprit-o:

– Sărmană femeie, i-a spus el, unde mergi aşa de dimineață?

– Mă duc în afara cetății, acolo unde se adună dreptmăritorii creştini, a răspuns femeia.

Modest i-a spus atunci:

– N-ai auzit tu oare că dregătorul va veni cu ostaşi şi-i va ucide pe toți pe care îi va afla acolo?

– Da, am auzit, a răspuns femeia. De aceea mă grăbesc, ca să mor şi eu pentru Hristos.

– Dar pe prunc de ce-l iei cu tine? a întrebat mirat Modest.

Femeia i-a răspuns:

– Vreau ca şi pruncul meu să se învrednicească împreună cu mine de moarte mucenicească!

Auzind unele ca acestea, Modest s-a mirat de îndrăzneala dreptmăritorilor creştini de a-şi da viața lor pentru credință. El i-a întors pe ostaşi din drum, a mers la împărat şi i-a spus:

– Dacă voieşti să mor, gata sunt, dar nu pot să împlinesc cele poruncite de tine.

După ce i-a povestit cum alerga acea femeie la moarte mucenicească pentru Hristos împreună cu pruncul, l-a înștiințat, de asemenea, că mulțime mare de popor dreptcredincios s-a adunat, pe neluminate, în afara cetății – nu doar bărbați, ci şi femei şi copii – şi toți însetau să moară pentru dreapta credință.

– Nu e cu putință – a încheiat el – să silim norodul să primească credința episcopului Lupus. Ar însemna să îi ucidem pe toți până la unul. Dar

care ar fi folosul nostru din aceasta? Pentru pătimirea lor plină de bărbăție ei vor fi proslăviți de cei de după noi, iar numele nostru va rămâne de veşnică ocară.

Cu aceste înțelepte cuvinte dregătorul a reuşit să preîntâmpine uciderea poporului.

Sfântul Vasile cel Mare, luptător neînfricat împotriva eresului arian, a fost de asemenea amenințat de împăratul Valent, prin dregătorul Modest, că, dacă nu se va supune voii episcopului arian, va avea multe de îndurat: lipsirea de avere, prigoana, strâmtorările şi chiar moartea. La aceasta Sfântul Vasile a răspuns:

– Dacă poți, înfricoşează pe altul! Pe mine, unele ca acestea nu mă ating.

– De ce? l-a întrebat mirat Modest.

Iar Sfântul Vasile i-a răspuns:

– Pentru că celui ce nu are avere nu i se poate lua nimic... Eu nu ştiu ce înseamnă a fi izgonit, pentru că nu sunt legat de nici un loc. Acest loc unde viețuiesc acum e al meu așa cum oricare altul, unde voi fi trimis, va fi tot al meu ori, mai degrabă spus, voi merge unde va hotărî Dumnezeu!...

Ce strâmtorări mă vor vătăma, când şi fără unele ca acestea nu am un trup sănătos?... **Iar moartea este pentru mine o binefacere. Ea mă va trimite mai repede la Dumnezeu, pentru Care trăiesc eu şi mă nevoiesc, pentru Care sunt gata să mor, către Care de multă vreme năzuiesc!**

Aceste cuvinte pline de îndrăzneală l-au dezarmat pe dregător şi el i-a mărturisit lui Valent că Vasile este de neclintit întru credința sa. Împăratul a bătut atunci în retragere din fața neînfricatului ierarh, iar Sfântul Vasile a rămas în scaunul său ca să lumineze prin puternica lui credință până la sfârşitul vieții sale pământeşti, cea plină de nevoință.

Nu doar mucenicii în anii cumpliți de prigoană, nu doar marii sfinți, nu doar pustnicii şi nevoitorii nu s-au înfricoşat de moarte, ci nici creştinii obişnuiți, care – atât în vechime, cât şi în zilele noastre – cu bucurie au murit şi mor când îşi simt conştiința curată şi sufletul întru nimic necredincios lui Dumnezeu.

Scriitorul Konstantin Mutafov descrie în minunata lui povestire „Moartea cea bună" sfârşitul pământesc al

unei bătrâne evlavioase, care a crezut adânc în nemurirea sufletului şi în viața de dincolo. „Ea ştia – scrie autorul – că mai devreme ori mai târziu va părăsi acest pământ plin de păcate, că doar trupul îi va rămâne aici, jos, ca să putrezească, iar sufletul ei va ajunge la cer, înaintea lui Dumnezeu. După ce s-a întors de la Mormântul Domnului, în fiecare zi mergea la biserică, făcea fapte bune, împărțea milostenie pentru sufletele celor adormiți şi pentru sine. Cu nimeni nu se certa, de nimic nu se amăra, nici cu cuvântul, nici cu gândul. Nu mânca de dulce... Era o pildă de înțelepciune; o credință suavă îi umplea inima. Nu se temea de moarte, ci plină de cutremurare aştepta fiecare zi a lui Dumnezeu, ca mântuitoare, năzuind spre o nouă viață.

Într-o frumoasă zi de aprilie, bătrâna hagie şedea în grădină şi se minuna de pomii înfloriți, care zâmbeau la soare. Deodată a primit ea veste de Sus că i-a sosit sfârşitul. Chemând-o pe fiica ei Bojena, i-a vorbit plină de pace, sfătuind-o să trimită pe fetița ei mai mică după fiii, nurorile şi nepoții săi, pentru a-şi lua rămas bun

de la toţi; a trimis să dea de veste şi părintelui Kostadin, cu rugămintea de a veni îndată. Şi, ajutată de fiica sa, a mers în camera în care permanent ardea înaintea icoanei candela.

Îndată au sosit cu toţii. Popa Kostadin a mărturisit-o, a împărtăşit-o – ca merinde pentru lumea cea nevăzută – şi a plecat. Bătrâna hagie şi-a luat rămas bun de la fiii şi de la nurorile sale, şi-a binecuvântat nepoţii, i-a spus fiecăruia un cuvânt de bun rămas, le-a spus ce lucruri să împartă oamenilor şi ce anume să ducă la biserică, le-a spus unde s-o îngroape şi i-a rugat apoi să o lase singură. Au venit chinurile de mai înainte de moarte, însă ea a rămas liniştită, în pace, fără să arate durere, plină de bunătate. Înaintea conştiinţei celei ce pleca de pe pământ s-au arătat cei adormiţi ai săi. Apoi, deodată, ea a deschis ochii, care străluceau de lumină, a zâmbit cu faţa plină de fericire şi a strigat astfel: «Îngeri, îngeri!». Plină de cutremurare, şi-a dat apoi duhul..." Cu adevărat o moarte bună!

Descrierea unei asemenea morţi o aflăm şi la un alt scriitor – Ilia Volen –, în povestirea sa „Zâmbetul de rai".

Autorul ne conduce în odăița unei creştine de 75 de ani, pe nume Rada, care zăcea pe patul de moarte. Rămasă văduvă chiar din anii tinereții, ea nu a voit să se căsătorească a doua oară, ca să se poată îngriji fără nici o piedică de copiii săi, doi băieței şi o fetiță. De la începutul primăverii până toamna târziu, Rada ostenea pe ogor. Neobosită, iubitoarea de nevoință a reuşit să păstreze averea soțului ei şi chiar să o sporească.

„Ducea o viață dreaptă – povesteşte autorul. Dacă întâlnea pe cineva înfometat, îi rupea din pâinea ei. Dacă trecea cineva însetat pe la poarta sa, îi aducea apă; şi la câți cerşetori nu le-a încălzit trupurile goale, dăruindu-le haine! La lucru străin n-a întins mâna sa. Odată a mers cu bivolițele sale la pădure. Pe când trecea pe lângă porumbul bătrânei Velina, una din bivolițe s-a apropiat şi a rupt un ştiulete. Ea a îndepărtat-o pe bivoliță, i-a luat ştiuletele de la gură şi a mânat mai departe vitele. Când a ajuns în sat a strigat-o pe bătrâna Velina la poartă, ca să-i dea ştiuletele.

– Mă uit la tine, pentru un ştiulete! a zâmbit bătrâna Vela. De ce nu l-ai lăsat bivoliţei?

– Dar cum să-l fi lăsat ei?! Cât de greu a fost până a crescut el din sămânţă! Ce, nu poţi să-l cureţi mâine dimineaţă la puii tăi, cum să-l dau bivoliţei mele?!...

Dacă afla vreun ou în cuibarele sale de la vreo găină de-a vecinelor, îl ştergea cu grijă şi îl înapoia îndată."

Aşa făcea baba Rada. O femeie cinstită. O viaţă trăită întru dreptate, luptând cu gândurile cele păcătoase, trăind doar pentru copiii ei.

„Când voia să se lipsească de ceva şi să facă o faptă bună – scrie mai departe autorul –, una ca aceasta nu era fără de luptă şi sforţări; dar, după această sfântă jertfă, pe buzele sale se vedea un zâmbet; tresălta, se lumina la chip."

Şi iat-o pe această bătrână pe patul de moarte, înconjurată de fiii săi şi de vecine. Fiii se întreceau care mai de care să şadă mai aproape de mamă şi să îi slujească. După ce cel mai mare a păzit-o pe ea de muşte cu o ramură de nuc, cel mai mic, ştergându-i cu o

năframă transpirația de pe frunte, s-a rugat:

– Bade, să șed și eu lângă mama!

O vecină, bătrâna Vela, privea cum frații se întrec să slujească mamei lor. Cu dragoste ea a spus:

– V-a crescut singură, v-a păzit averea, și chiar nu a muncit în zadar.... Aveți grijă de ea.

Altă vecină a adăugat:

– Va fi pomenită pentru viața ei cea dreaptă și faptele ei bune atât de lume, cât și de copiii ei.

Baba Rada nu s-a înfricoșat de moarte. Era cuprinsă de acel simțământ luminos ca de fiecare dată când săvârșea un bine. Întreaga ei viață a fost un mare bine făcut cu osteneală și cu multe sforțări, iar acum pentru sufletul ei binele acesta s-a prefăcut într-un praznic fără de sfârșit. „Și-a deschis ochii limpezi către fiul ei și a încercat să-i vorbească, însă în chiar acea clipă a cuprins-o atâta slăbiciune ca niciodată în viața sa. Gândul pe care voia să-l exprime s-a rupt, s-a desfăcut precum un caier, și ea abia a reușit să zâmbească. Capul i s-a răsucit pe pernă, iar ochii i s-au închis... După ce a răposat, bătrâna Rada s-a făcut și mai

frumoasă, chipul ei s-a liniştit şi s-a umplut de pace, iar pe buze îi strălucea zâmbetul de dinainte de moarte."

„Sufletul ei a intrat în rai, de aceea zâmbeşte" – a exprimat părerea tuturor una dintre femei.

Iată, aceasta este o moarte bună.

Însă o asemenea moarte bună, aşa cum am spus, se petrece doar cu cei drepţi, nu cu oamenii păcătoşi. Pentru cei din urmă moartea este legată de vedenii înfricoşătoare ale chinurilor care îi aşteaptă. Unii văd în clipele de dinaintea morţii demoni şi strigă la cei din apropiere: „Izgoniţi-i de aici!" Alţii se frământă pe patul de moarte de amintirea înfiorătoarelor lor păcate nemărturisite. Iar alţii, rugaţi să se împace cu Dumnezeu (vezi II Cor. 5, 20), nu voiesc să se pocăiască, ci blestemă şi-L hulesc pe Dumnezeu. Pentru aceştia nu există o moarte bună...

Oamenii acestui veac al descoperirilor ştiinţifice încearcă să creeze în chip „umanist" o moarte „bună" şi pentru oamenii păcătoşi. S-a format deja întreaga mişcare de medici şi activişti pe tărâm social care pledează nu doar pentru uşurare, ci şi pentru grăbirea morţii bolnavilor fără nici

o şansă de tămăduire. Din fals umanism este promovată astăzi, intens, aşa-numita eutanasie (moartea cea bună, uşoară).

Ce este în realitate eutanasia? „Uciderea unui om, cu sau fără acordul acestuia, cu scopul de a-i fi scurtată suferința înaintea morții ori de a se pune capăt vieții celui socotit deja nefolositor."[1]

Până de curând viața omului a fost socotită ca o mare şi neprețioasă comoară, însă de când Nietzsche şi-a răspândit ideile lui inumane despre „supraom" şi despre puținul preț al vieții, în anumite cercuri din Germania național-socialistă s-a pus în practică masiv – sub influența nietzscheismului – eutanasia pentru oamenii care nu mai sunt folositori statului, răspândindu-se pe întreg mapamondul ideea acceptării forțate a morții celei „bune".

Până nu demult, această idee a fost pedepsită de legi şi încă mai este socotit ca fiind imoral să scurtezi prin orice mijloc viața omului, însă, după cum evoluează lucrurile, putem să ne

[1] Schlugen, *Wörterbuch, Euthanasie*, Freiburg, p. 1207.

trezim într-o zi cu vestea că în Occident – unde se nasc cele mai primejdioase idei împotriva credinței și moralei ortodoxe – eutanasia a devenit legiuită pe chiar motivul falsei iubiri față de semeni!

Astăzi, ca urmare a dezvoltării amețitoare a tehnicii, multe lucruri obișnuite se schimbă cu altele artificiale. Totul se preschimbă rapid și se acceptă produse nenaturale: lână artificială, bumbac artificial, cauciuc artificial, briliante artificiale și altele asemenea. Se estimează ca pe viitor să fie produse cele mai felurite produse alimentare din petrol.

Însă oamenii nu se mulțumesc să prefacă doar valorile materiale, ci vor să pervertească și lucrurile duhovnicești. Ei vor să se amestece și în viața duhovnicească a omului și să facă moartea pentru fiecare – inclusiv pentru cel mai mare păcătos – „bună". Ei uită însă că, oricât de bine ar imita, nu vor fi în stare să prefacă răul în bine. Dacă există o moarte bună la sfinți și la cei drepți, ea este rezultatul vieții lor pline de virtuți. Moartea lor bună este rodul nevoințelor lor amare. Lupta lor de dinainte cu păcatele

şi patimile, fireşte, conduce către bune urmări în veşnicie. Moartea cea bună dovedeşte că Bunul Dumnezeu dăruieşte pentru osârdia întru virtuţi încă de aici mulţime de bunătăţi în lumea de dincolo pentru cei ce cred întru El. Iar moartea artificială cea „bună" respinge purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru om. Dacă cel ce moare fără pocăinţă voieşte să-şi asigure o moarte „bună", o astfel de moarte nu uşurează, ci îngreunează starea lui de dincolo, deoarece ea se arată a fi unul din multele chipuri ale sinuciderii. Aceasta îi ia omului şi ultima posibilitate de a răbda suferinţe pentru păcatele sale, de a răbda epitimia de pe urmă a lui Dumnezeu în această viaţă, de a se pocăi înainte de moarte, de a se smeri şi de a cere de la Dumnezeu iertare până în ceasul de pe urmă. Ce fel de moarte „bună" e atunci aceasta, dacă nu mântuie, ci pierde sufletul şi îl aruncă pe el cu de-a sila în iadul cel veşnic!?

De la creştinul care s-a pătat cu mulţime de păcate, Dumnezeu cere până pe patul de moarte să-şi amintească, să suspine pentru relele făcute, să se mărturisească şi să se împărtăşească,

împăcându-se astfel cu Cerul, să mulțumească pentru suferințele trimise lui spre curățire și, printr-o dezlănțuire de adâncă pocăință, cu lacrimi în ochi, să se roage lui Dumnezeu: „Doamne, pe bună dreptate sunt pedepsit. Mi se cuvin încă și mai multe chinuri! Aici pedepsește-mă, iar acolo miluiește-mă!"

Dacă omul bea cu mulțumire paharul suferințelor curățitoare de dinaintea morții e ca și cum ar lua un medicament minunat care izbăvește nu de moartea trupească, ci de moartea cea duhovnicească, veșnică! Or, „umaniștii" caută să îndepărteze de la păcătos acest proniator, acest de pe urmă leac împotriva păcatului. Ei îl înșală pe om că îi vor binele, când în realitate îi pricinuiesc cel mai mare rău. Îi face oare un bine doctorul unui om grav bolnav, dacă, în loc să-i dea medicamentul sigur – deși foarte amar – care lecuiește cu adevărat boala pe care o are, îi dă lui siropuri dulci, care îl amăgesc, dar nu-i ajută? Cine îl iubește cu adevărat pe păcătosul care suferă – oare Dumnezeu, Care Se îngrijește întru totul să mântuiască sufletul nemuritor din veșnica moarte, și

aceasta chiar cu prețul celei mai amare morți pământești, ori susținătorii eutanasiei, care se arată împotriva oricărei legi omenești și dumnezeiești, prin moartea „cea bună", care are amare urmări veșnice?

Eutanasia încalcă principiile morale ale Evangheliei, conform cărora fiecăruia i se dau cele cuvenite (Mt. 16, 27). „Umaniștii" susținători ai eutanasiei vor să răsplătească cu o moarte „bună" și pe cei mai mari criminali, care merită cel mai greu sfârșit al vieții pământești. Prin mila arătată către păcătoșii care suferă în agonie, aceștia se manifestă de fapt cu o nemăsurată cruzime față de sufletele lor și față de soarta lor veșnică (în care, de fapt, nici nu cred). Pe când „asprul" Dumnezeu, cum Îl numesc ei, arată un bine nespus către păcătoși și grijă părintească până în ultima clipă a mântuirii lor. El, într-adevăr, nu voiește moartea păcătosului (Iez. 33, 11), ci să se pocăiască și să fie viu.

Eutanasia este și împotriva oricărei etici umane, socotind că este îngăduit să se ucidă bolnavul incurabil, la dorința lui, manifestată în momentul celei mai mari împuținări a credinței. Se

încurajează în acest mod sinuciderea, care e un păcat de moarte. Motivul că bolnavul tot ar fi sortit morții nu este convingător, căci nimeni nu poate să fie în procent de sută la sută sigur că acesta va muri neapărat. Medicina cunoaşte multe cazuri când oameni scoşi din evidențe au revenit la viață. Sunt cunoscute şi mii de întâmplări de moarte clinică, când în chip vădit cineva a murit, pentru a învia, ca să trăiască multă vreme după aceasta.

Domnul este Stăpân al vieții şi al morții (Înțel. 16, 13). El poate să facă, într-adevăr, minuni. Mulți care s-au îndreptat spre porțile veşniciei au fost întorşi de Dumnezeu la viață. O astfel de întâmplare s-a petrecut cu împăratul Ezechia (IV Regi 20, 6). Dintre cei care mor, cine ar îndrăzni să spună că trebuie să i se pună capăt vieții dăruite pentru că este deja nefolositor? Chiar dacă în sens pământesc viața dăruită pare nefolositoare, sub aspect duhovnicesc poate că e de mult mai multă trebuință. De pildă, un bolnav care suferă greu, un om neputincios, deşi este nefolositor pentru munca fizică, el poate să fie foarte folositor celor din jurul său

prin sfaturile lui înțelepte, prin purtarea lui morală ori prin aceea că grijile celor din jur jertfite pentru el sunt mântuitoare pentru sufletele lor. Astfel că în nici un chip nu trebuie să se recurgă la eutanasie!

Altfel stau lucrurile în privința uşurării grelelor suferințe ale oamenilor bolnavi prin medicamente îngăduite. Neomorând organismul, ele doar slăbesc durerile insuportabile şi nu arareori se arată folositoare, putând să-l ajute pe cel care suferă ca în pace să cugete asupra vieții lui şi să se pocăiască înaintea lui Dumnezeu, să se ierte cu cei apropiați, să se mărturisească şi să se împărtăşească şi astfel să plece din această lume pregătit duhovniceşte.

Unii creştini, înaintea cazurilor de moarte grea, cutremurați de frică, gândindu-se la ei şi la sfârşitul inevitabil al vieții pământeşti, îşi spun: „Ei, de mi-ar da Dumnezeu moarte uşoară!" Prin moarte „uşoară" ei înțeleg o moarte pe neaşteptate, moartea obişnuită, fără dureri. Să te culci seara, să adormi cu un dulce somn şi să nu te mai trezeşti. „Iată, aceasta este o moarte frumoasă!", spun ei.

Ori să suferi în timpul zilei un atac de cord şi după câteva clipe să încetezi să mai respiri. Ori să ai un atac cerebral, după care să nu zaci, ci după o zi-două să pleci din această lume în deplină cunoştinţă.

Dar poate o moarte neaşteptată, fără a se ţine seama de starea duhovnicească a omului, să fie numită uşoară? Dacă un creştin dreptmăritor a privegheat întreaga viaţă asupră-şi, dacă nu L-a mâniat pe Dumnezeu cu păcatele lui de moarte, dacă nimănui dintre cei apropiaţi nu i-a pricinuit vreun rău, dacă a fost smerit, dacă a trăit întru curăţie şi virtute, şi întru această stare l-a aflat pe neaşteptate moartea, atunci aceasta poate fi numită, într-adevăr, o moarte uşoară, căci într-un chip uşor a ieşit sufletul din trup şi a fost dus în luminoasa împărăţie a veşnicei desfătări. Dar dacă creştinul a săvârşit păcate şi a vieţuit în necontenită ceartă şi răutate cu aproapele său, dacă a fost mândru, aspru şi neîndurător şi astfel pe neaşteptate l-a aflat moartea, moartea lui „uşoară" se arată nespus de grea, căci prin ea i se deschid lui porţile iadului! Prin urmare, au drep-

tate acei creştini care se tem de moartea cea „uşoară" şi se roagă astfel: „Dă-mi mie, Doamne, să nu mor pe neaşteptate, ci prin boală şi prin chin, ca să am vreme să mă pocăiesc de păcate prin Spovedanie, să primesc Sfânta Împărtăşanie, să mă împac cu toţi şi după aceea să mor."

Despre marea pictoriță de icoane, contemporană nouă – monahia Iuliania (pe numele ei lumesc Maria Nikolaevna Sokolova) –, care a răposat pe 16.02.1981, ştim că în 1945, după ce a îngropat-o pe sora ei mai mică, ce a murit de cancer, a avut şi ea dorința să moară de aceeaşi boală. Lucru de căpetenie în astfel de cazuri e faptul că această boală prelungă îngăduie omului să se pregătească mai bine pentru prezentarea înaintea lui Dumnezeu. Ea a început să se roage pentru aceasta şi a fost auzită – Domnul i-a trimis și ei cancer. Însă, pentru viața ei cea dreaptă, cu milostivire a izbăvit-o pe ea din suferința chinurilor. Şi-a păstrat până la sfârşit deplina cunoştință, s-a învrednicit să primească Taina Sfântului Maslu, Spovedania şi Împărtăşania şi astfel a plecat la Domnul. Iată pentru ce se

roagă oamenii duhovniceşti, pentru care credinţa înseamnă viaţă.

În viaţa Sfintei Mari Muceniţe Varvara, creştina ucisă cu cruzime de tatăl ei păgân, citim că ea s-a rugat înaintea morţii sale Împăratului ceresc ca să-i dea fiecărui credincios care o pomeneşte şi se roagă ei să nu moară cu moarte năprasnică, fără pocăinţă şi fără Sfânta Împărtăşanie. Şi a auzit ea un glas de Sus, care a chemat-o în cereştile locaşuri şi care i-a făgăduit că-i va fi împlinită cererea. De atunci evlavioşii creştini au luat obiceiul de a cinsti în mod solemn pomenirea Sfintei Mari Muceniţe Varvara – pe data de 4 decembrie – şi în pravila lor de rugăciune de fiecare zi de a adăuga această scurtă rugăciune: „Sfântă Mare Muceniţă Varvara, roagă-te lui Dumnezeu ca să-mi dea îndurare mie, păcătosului, să nu mor fără pocăinţă şi fără Sfânta Împărtăşanie!"

Însă căile Domnului sunt felurite. Astfel, marelui Sfânt Atanasie Athonitul i-a fost rânduită cea mai neaşteptată moarte. Când a mers el să cerceteze lucrările la biserica cea mare a mănăstirii pe care o lărgise din pricina înmulţirii fraţilor, s-a urcat pe

schelă împreună cu alți șase monahi. După neștiutele judecăți ale lui Dumnezeu, schela pe care stăteau ei s-a rupt și pe neașteptate au căzut cu toții de la mare înălțime, fiind acoperiți de zidul prăvălit peste ei. Mai mult de trei ceasuri frații au auzit de sub mormanul de pietre glasul preacuviosului, care se ruga: „Doamne Iisuse Hristoase, ajută-mă pe mine! Slavă Ție, Doamne!" Când au reușit să ridice pietrele prăbușite care-l acopereau, marele nevoitor athonit își dăduse deja duhul său Domnului. Moartea lui pe neașteptate nu a fost pentru sfânt o pedeapsă, căci în fiecare clipă a vieții sale el a fost gata să meargă la Domnul. Minunile care au urmat după moarte la sfintele sale moaște arată limpede înaintea tuturora cât de plăcut a fost el Celui Preaînalt și cu ce dragoste l-a primit Dumnezeu în cereștile Lui locașuri!

Ni se întâmplă adesea să întâlnim creștini care, descurajați de felurite suferințe ale vieții, în împuținarea lor sufletească, doresc mai bine să moară. Oare nu știu ei că plecarea de aici înseamnă șederea înaintea Judecății lui Dumnezeu? Ce creștin va îndrăzni

să vrea să stea mai înainte de vreme, fără pregătirea cuvenită, în fața înfricoșătorului scaun de Judecată al lui Dumnezeu?!

Am cunoscut o minunată râvnitoare creştină – Liuba Dimitrova –, care, pe cât a fost de plină de virtuți, nu a murit totuşi cu o moarte uşoară. Dumnezeu i-a trimis scurte, dar mult prea grele suferințe. Toată viața ei a fost în legătură de rugăciune cu Dumnezeu şi cu credincioşie a slujit familiei sale, rudeniilor şi oamenilor săraci, dar a murit în chinuri, înconjurată fiind pe patul ei de moarte de icoanele din casă şi de cele sfinte. Ea şi-a suportat cu răbdare neobişnuită suferințele, lepădându-se de orice medicament care i-ar fi uşurat durerile.

Din acest motiv, între doi cunoscuți de-ai mei a avut loc următoarea convorbire. Unul era nedumerit:

– De ce n-a tămăduit-o Dumnezeu? Era atât de credincioasă! Ori de ce nu i-a uşurat chinurile?

Celălalt, mai îmbunătățit în viața duhovnicească, i-a răspuns:

– Dumnezeu nu i-a uşurat chinurile ca să ne arate prin ea un chip al răb-

dării şi o pildă aleasă de suferinţă fără de cârtire.

– Dar, în acest caz, la ce i-a folosit credinţa, dacă Dumnezeu nu i-a sărit în ajutor în cele mai grele momente?

– Ea a primit ceva mai mult – Împărăţia cerurilor! Nu este adevărat că Dumnezeu nu i-a ajutat. El i-a ajutat în chip vădit!

– Cu ce i-a ajutat dacă a lăsat-o să moară în asemenea cumplite chinuri? Care e sensul acestei credinţe, dacă nu i-a uşurat suferinţa?

– Sensul credinţei pentru omul credincios care suferă e uriaş! Cei necredincioşi ori cei care au un caracter slab cârtesc în grelele dureri şi deznădăjduiesc în necredinţa lor. Unii dintre ei, nemaiputând să suporte durerile, îşi iau chiar viaţa. Astfel, ei săvârşeşc cel mai mare păcat, păcat de moarte, şi aceasta, în ultimele lor clipe, când nu doar că ar trebui să nu săvârşească noi şi grele păcate, ci să se şi curăţească prin suferinţele lor de vechile păcate. Dar Liuba, cu ajutorul lui Dumnezeu, nu s-a întinat nici prin împuţinarea sufletească a vieţii ei, nici prin cârtire. Aceasta nu este cu putinţă pentru om dacă nu va fi întărit de har. Liuba

a suportat cu nespusă răbdare greutatea Crucii şi a primit îndoită răsplată pentru viaţa ei plină de virtuţi. Însuşi Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „După cum cei ce trăiesc întru virtute, şi cei care suferă primesc din aceasta îndoită răsplată de la Dumnezeu. Tot astfel, şi cei ce trăiesc întru păcat şi în belşug prin aceasta vor pătimi îndoită pedeapsă."

În vechile *Paterice* se povesteşte următoarea întâmplare: Un ucenic a fost trimis de stareţul său în cetate ca să vândă rucodelia lor şi să cumpere cele de folos traiului. Intrând în cetate, fratele a văzut o mare procesiune de înmormântare. Şi s-a interesat cine este cel pe care-l duc la mormânt. A aflat că acesta era un oarecare om bogat – însă şi un mare păcătos. Încercând să vadă în toate pronia cea dumnezeiască, fratele a gândit: Cum îngăduie Dumnezeu o aşa plăcută îngropare pentru un om care şi-a trăit viaţa întru necurăţie?! Cu astfel de gânduri, şi-a văzut de drumul său.

După ce şi-a încheiat lucrul, a pornit către coliba din pustie a stareţului. Ajungând la pustie, a văzut plin de uimire, nu departe de chilie, pe sfân-

tul lui învățător sfâşiat de o fiară sălbatică. A fost cuprins atunci de cutremurare şi a pus în balanță moartea cea înfricoşătoare a dreptului cu procesiunea plină de cinstire a bogatului păcătos. Şi și-a spus: Nu există purtare de grijă a lui Dumnezeu! Nu are nici un rost credința în Dumnezeu, nici viețuirea mea în pustie! Mă voi întoarce în lume!

Cu o asemenea furtună de gânduri în sufletul său a vrut să plece din chilia sa, însă în prag l-a întâmpinat un înger al Domnului, care i-a spus: „Pentru ce te tulburi? Acel păcătos care a fost îngropat în cetate cu atâta strălucire avea printre multele lui nelegiuiri şi un lucru bun. Pentru aceasta Dumnezeu l-a răsplătit pe el cu o înmormântare atât de măreață. Prin aceasta, s-a încheiat răsplătirea lui. De aici înainte vor începe pedepsele pentru nenumăratele şi neplânsele lui păcate. Iar dreptul tău stareț, printre toate cele săvârşite, avea şi un păcat uitat mai de demult, care nu fusese mărturisit. Pedepsit cu o asemenea moarte, el şi-a răscumpărat vina sa. Iar de aici înainte a început pentru el răsplata şi veşnica lui fericire!" Uimit de înțelep-

ciunea acestor lămuriri, tânărul frate s-a lepădat de cele ce avea în gând, de a se întoarce în lume, şi a rămas să se ostenească cu încă şi mai mare osârdie, după pilda sfântului său stareț.[1]

În final, să ne oprim în treacăt şi asupra unei alte probleme, la fel de importante.

Se obişnuieşte la noi ca cei adormiți să fie aranjați cât mai frumos: să fie îmbrăcați cu cele mai frumoase haine, să fie înveliți cu giulgiu alb strălucitor, iar sicriul să fie plin cu mulțime de flori. Toate acestea par un lucru plăcut – însă doar pentru ochi. Dacă ne întrebăm cu ce ajută aceasta la mântuirea sufletului, vom vedea că nu ajută cu nimic. Cea mai bună haină pentru cel răposat e viața lui virtuoasă. Răbdarea fără cârtire a grelelor suferințe, dar mai cu seamă Spovedania şi Împărtăşania țes cel mai frumos şi strălucitor giulgiu pentru cel adormit. Vrei să te învredniceşti de o moarte bună? Împlineşte sfatul acesta: nu cârti împotriva lui Dumnezeu când îți trimite suferințe amare şi mângâie-te cu gândul descoperit de Dumnezeu,

[1] Sf. Ignatie Briancianinov, *Otecinik*, p. 526.

căci pe cine îl iubeşte Domnul îl ceartă (Evr. 12, 6). Mărturiseşte-te adesea şi împărtăşeşte-te! Poartă-ţi cu bunăvoinţă nevoinţa grea a înfrânării de la patimi şi păcate, şi atunci, cu conştiinţa curăţită, oricare ar fi moartea ta, aceasta va fi fără doar şi poate o moarte bună şi chiar plăcută; căci din cele mai amare suferinţe de pe pământ ea te va conduce în cele mai dulci desfătări, în Împărăţia veşnicei părtăşii cu Preadulcele nostru Mântuitor!

II

Starea sufletelor între Judecata particulară şi Judecata cea de obşte

În vechime, ereticii cunoscuți sub numele de manihei învățau că nu există, chipurile, înviere a trupurilor şi că după moarte fiecare om primeşte pe dată o răsplată definitivă. Ei se întemeiau mai cu seamă pe cuvintele Domnului Iisus Hristos adresate tâlharului pocăit de la dreapta Sa: *Astăzi vei fi cu Mine în rai* (Lc. 23, 43), cât şi pe pilda despre săracul Lazăr şi bogatul nemilostiv, care au primit îndată locul lor pe lumea cealaltă, fără să mai aştepte ca trupurile lor să învie.

Polemizând cu aceştia, Sfântul Ioan Gură de Aur apără învățătura ortodoxă – că sufletul care se desparte după moarte de trupul care putrezeşte, în aşteptarea învierii celei de ob-

şte, primeşte după starea lui morală o vremelnică desfătare ori un chin vremelnic, până la sentinţa veşnică a Înfricoşătoarei Judecăţi a lui Hristos. În sprijinul acestei poziţii, sfântul părinte se adresează ereticilor manihei astfel:

„Ce spui tu?! Oare trupurile nu au părtăşie la cununi?! Însă ele au luat parte la nevoinţă! Pentru ce ar lipsi de la răsplătire?! Când au trebuit să se nevoiască ele au purtat o mare parte din nevoinţe, iar când e vremea cununilor, să fie încununat doar sufletul?! Nu ai auzit oare cuvintele Sfântului Apostol Pavel care spune că *noi toţi trebuie să ne înfăţişăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău* (II Cor. 5, 10). Nu ai auzit oare ce spune el? *Căci trebuie ca acest trup stricăcios să se îmbrace în nestricăciune şi acest (trup) muritor să se îmbrace în nemurire* (I Cor. 15, 53). Nemurire? A cui: a sufletului ori a trupului? E limpede că a trupului, căci sufletul după natura sa e nemuritor, iar trupul după natura sa e muritor."

Pe scurt, învăţătura Bisericii Ortodoxe privitoare la starea sufletelor după moarte e următoarea:

1. Sufletele drepţilor după moartea lor şi după Judecata particulară merg îndată în rai, aşteptând pline de bucurie învierea cea de obşte, cea de-a Doua Venire şi fericirea încă şi mai mare din Împărăţia lui Dumnezeu, după reunirea sufletului cu trupul.

2. Sufletele păcătoşilor sunt trimise însă în temniţele iadului, de unde Dumnezeu, la rugăciunile Bisericii, poate să le scoată pe unele, care au pus început de pocăinţă în viaţa lor pământească, şi unde altele, legate de mâini şi de picioare (Mt. 22, 13), aşteaptă învierea cea de obşte şi Înfricoşătoarea Judecată.

Pe baza cuvintelor Mântuitorului că păcătoşii neîndreptaţi vor fi aruncaţi în întunericul cel veşnic cu mâinile şi picioarele legate (Mt. 8, 12; 22, 13), Fericitul Teofilact scrie: „Domnul vorbeşte slugilor, adică îngerilor pedepsiţi: «Legaţi-le mâinile şi picioarele», iar aceasta înseamnă puterea sufletelor de a acţiona. În această viaţă noi suntem liberi să acţionăm şi să procedăm într-un fel ori în altul, dar în viaţa viitoare puterile noastre sufleteşti vor fi legate şi noi nu vom mai putea să săvârşim nici un fel de

bine, prin care să-l facem îndurător pe Dumnezeu pentru păcatele noastre (adică nu va mai exista nici o posibilitate de a ne pocăi – *n.n.*). Acolo vor fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor, adică o căinţă neroditoare."

Sufletele celor ce au căzut în iad după Judecata particulară pregustă chinurile veşnicei pedepse *în gheena, în focul cel nestins. Unde viermele lor nu moare şi focul nu se stinge* (Mc. 9, 43-44).

3. După Înfricoşătoarea Judecată, demonii, care au iadul ca adăpost al lor, vor fi azvârliţi ca neîndreptaţi, împreună cu iadul, în străfundurile cele de foc şi în iezerul plin de văpaie şi nu vor putea să-i mai smintească de atunci încolo pe oameni (vezi Apoc. 20, 10-14). Împreună cu ei, în focul cel veşnic vor cădea şi păcătoşii care nu s-au pocăit, ale căror suflete şi trupuri vor suporta chinuri îngrozitoare, incomparabile cu cele mai grele suferinţe sufleteşti şi trupeşti de pe pământ, iar *fumul chinului lor se va sui în vecii vecilor* (vezi Apoc. 14, 11).

***

În *Epistola Patriarhilor răsăriteni ai Bisericii Ortodoxe* (art. 18) învăţătura

privitoare la starea sufletelor de la Judecata particulară până la Judecata cea de obşte este exprimată astfel: „Credem că sufletele celor ce mor vor fi fericite ori se vor chinui, după faptele lor. După ce se despart de trupurile lor ele trec îndată fie la desfătare, fie la întristare şi scârbă. De fapt, ele nu gustă nici fericirea deplină, nici chinul deplin, căci cu toții vom primi fericirea deplină ori chinul deplin după obşteasca înviere, când sufletele se vor uni iarăşi cu trupurile în care au făptuit fie virtuțile, fie păcatele."[1]

Iar în *Mărturisirea de credință,* în privința problemei în cauză, se scriu următoarele: „Deşi înainte de Judecata de Apoi nici drepții, nici păcătoşii nu vor primi pe deplin răsplata faptelor lor, totuși nu toate sufletele se vor afla în aceeaşi stare şi nu vor fi trimise în unul şi acelaşi loc."

Sfântul Marcu al Efesului, în binecunoscuta lui dispută cu catolicii privitor la închipuitul purgatoriu, scrie: „Noi întărim că nici cei drepți n-au primit deja partea lor şi acea stare de fericire pe care ei de aici şi-au

[1] Mitrop. Macarie, *Pravoslavno-dogmaticeskoe bogoslovie,* tom II, pp. 538-539.

pregătit-o cu faptele lor, nici cei păcătoşi nu sunt daţi, după moartea lor, veşnicei pedepse, în care vor fi munciţi veşnic; ci şi una, şi cealaltă trebuie să se petreacă după ultima zi a Judecăţii şi învierii tuturora; iar acum şi unii, şi alţii se află într-un loc al lor – primii, în desăvârşită pace, se află liberi în cer, cu îngerii, înaintea lui Dumnezeu [...] şi [...], aflându-se în veşnica desfătare şi veselie, pe care o aşteaptă, [...] vor avea în mâinile lor făgăduita împărăţie şi nespusele bunătăţi. Iar ceilalţi, dimpotrivă, vor fi în mare strâmtorare şi nemângâiată suferinţă ca osândiţi, aşteptând sentinţa Judecătorului şi văzând înaintea lor viitoarele munci."

Omul merge în cealaltă lume cu bagajul lui moral, pe care a reuşit să-l adune în această viaţă. Îmbogăţiţi în fapte bune, cei adormiţi se bucură încă de acum de apropierea lor de Dumnezeu, în care i-au aşezat binefacerile lor. Cei „îmbogăţiţi" însă în păcate se chinuie încă de pe acum de păcatele lor, îndepărtaţi fiind de Dumnezeu, în aşteptarea unor chinuri şi mai înfricoşătoare după învierea cea de obşte. *Fericiţi cei morţi, cei ce acum mor*

întru Domnul – citim în Apocalipsă. *Da, grăieşte Duhul, odihnească-se de ostenelile lor, căci faptele lor vin cu ei* (Apoc. 14, 13).

Cele trei principale pofte – *pofta trupului, pofta ochilor* şi *trufia vieţii* (I In 2, 16) – îl vor chinui pe om întreaga veşnicie, dacă el nu le-a biruit încă de aici ori nu s-a pocăit pentru acestea. Se întâmplă astfel deoarece sufletul merge în cealaltă lume cu întrega lui stare duhovnicească, cu toate obiceiurile lui. El îşi păstrează pe deplin amintirea vieţii sale pământeşti şi-şi aduce aminte limpede cu cine şi cum a păcătuit ori pe cine şi cum a ajutat, pe cine a vătămat ori cui a făcut vreun bine. Conştiinţa păcatelor săvârşite îl torturează veşnic. Conştiinţa, tocită într-atâta, începe să-i pricinuiască dureri nespuse şi mustrări aspre şi necruţătoare. Am putea oare să ne închipuim întreaga înfricoşare care cuprinde sufletul căzut în iad? El va pregusta veşnicele chinuri pregătite diavolului şi celor care se împotrivesc legii celei bune a lui Dumnezeu, celor care lâncezesc întru deznădejde, ruşine, răutate şi neputinţă. Pe de altă parte, pentru suflet nu va rămâne

ascunsă nici odihna celor drepți și nici răsplata veșnică păstrată lor.

Toate aceste lucruri le vedem lămurit în pilda lui Hristos despre bogatul nemilostiv și săracul Lazăr (Lc. 16, 19-31). Pe temelia acestei pilde și-au întemeiat învățăturile lor și Sfinții Părinți.

Sfântul Ciprian al Cartaginei scrie: „Să se teamă de moarte acela pe care, după ce va părăsi această lume, veșnicul foc îl va munci cu neîncetate pedepse... Cei drepți sunt chemați spre moștenire, iar cei păcătoși sunt răpiți la pedeapsă."

La **Sfântul Ilarie al Pictaviei** citim: „Nimeni să nu se înșele că nu va fi îndată pedeapsă ori că judecata întârzie. Mânia lui Dumnezeu repede se va aprinde (vezi Ps. 2, 12), iar chinul iadului îndată ne va înghiți dacă trăim întru răutate... Despre aceasta ne mărturisesc bogatul cel nemilostiv și săracul Lazăr; ultimul a fost așezat în fericitele locașuri, în sânul lui Avraam, iar celălalt îndată a fost dat pedepsei. Și cât de degrabă a venit pedeapsa pentru acest păcătos care a murit se poate vedea din aceea că frații săi erau încă în viață. Nu,

nu există întârziere ori vreun fel de zăbavă!"

Sfântul Efrem Sirul cugetă în același fel despre soarta cea amară a celor ce pier: „Când cel păcătos ajunge la hotarele vieții sale, vine îngerul înfricoșător trimis să ia sufletul lui și îi spune: «S-a încheiat drumul vieții tale pământești. Mergi acum la locul tău, pe lumea cealaltă!» Cel păcătos îndată va părăsi bucuriile acestei vieți [...], luat de îngerii cei răi (demonii), el va merge în locul chinurilor și văzându-le pe acestea se va cutremura, își va lovi fața cu palmele, va privi încoace și încolo și va voi să fugă, însă fuga lui se va arăta neputincioasă, deoarece aceia care îl conduc pe el îl vor ține strâns legat. Atunci demonii îi vor spune: «Ce tremuri într-atâta, nefericitule? Tu însuți ți-ai pregătit acest loc. Seceră acum ceea ce ai semănat!»"

Sfântul Vasile cel Mare ne previne: „Nimeni să nu se înșele cu deșarte cuvinte (vezi Efes. 5, 6), căci fără de veste va veni peste el pieirea (vezi I Tes. 5, 3) și îl va ajunge nefericirea asemenea unui vifor. Va veni un înger înfricoșător și-l va lua pe el cu

de-a sila şi îi va duce sufletul lui... O, cât te vei chinui atuncea, când vei vedea strălucirea drepţilor şi întristarea păcătoşilor în cel mai adânc întuneric! Ce vei spune deci în chinul tău sufletesc? «Vai mie! De ce nu am lepădat de la mine acele clipe păcătoase, când a fost atât de uşor să fac aceasta!... Vai mie, că nu mi-am plâns necurăţia mea şi m-am umplut de păcate! Aş fi putut fi acum împreună cu îngerii, aş fi putut să moştenesc acum cereştile bunătăţi... Şi, în locul acestora, pentru vremelnica îndulcire a păcatului mă chinui veşnic, şi pentru desfătarea cea trupească sunt dat focului.»"

Sfântul Ioan Gură de Aur descrie foarte expresiv chinurile păcătoşilor în iad, spunând: „Închipuiţi-vă că intrăm într-o oarecare temniţă şi vedem în ea pe unii ostoiţi de întristare, pe alţii împovăraţi cu lanţuri şi suferind de foame, iar pe alţii închişi în camere întunecoase. Dacă de o astfel de privelişte ne înfricoşăm, ne cutremurăm şi ne ferim să nu fim şi noi aduşi aici, ce vom simţi oare când cu de-a sila vom fi târâţi în iadul frământărilor? **Acolo lanţurile nu sunt de fier, iar focul nu se stin-**

ge nicicând. Cei ce se chinuie acolo nu vor fi dintr-un neam cu noi, ca să putem să aflăm la ei vreo împreună pătimire, ci demoni către care doar să şi priveşti e lucru înfricoşător, căci ei vor arde de cea mai mare ură împotriva noastră... Acolo nu va fi precum aici. Nu există acolo prieteni care să-ţi aducă uşurare stării tale: unul – bani, altul – hrană, iar altul – mângâiere şi cuvinte de împreună pătimire. Acolo toţi ne vor fi străini... Pentru aceasta nimeni să nu nădăjduiască că va primi mângâiere în iad, dacă în această viaţă nu a săvârşit nimic bun... Căci toţi vor primi cele cuvenite, după cum au săvârşit în trupul lor (II Cor. 5, 10). Mi se pare că Apostolul, subînţelegând aici pe cei desfrânaţi, vrea atât prin ei, cât şi prin ceilalţi păcătoşi să trezească în noi teama de pedepsele viitoare. Pentru aceasta să luăm aminte!

Dacă te cuprinde focul poftei trupeşti, aşază împotrivă focul gheenei şi flacăra poftei tale se va potoli şi se va stinge! Vrei să spui ceva dezgustător, gândeşte-te la acea scrâşnire a dinţilor şi frica îţi va înfrâna limba! Vrei să pofteşti lucru străin, ascultă ce spune şi ce porunceşte Judecătorul: *Legaţi-l*

de picioare şi de mâini şi aruncaţi-l în întunericul cel mai din afară (Mt. 22, 13) – şi în acelaşi fel vei pune pe fugă şi această patimă! Dacă te-ai predat băuturii, ascultă ce spune bogatul: *Trimite pe Lazăr să-şi ude vârful degetului în apă şi să-mi răcorească limba, căci mă chinuiesc în această văpaie* (Lc. 16, 24) – şi te vei lepăda de patima cea neînfrânată. Dacă îţi place să te veseleşti, gândeşte-te la chinuitoarea strâmtorare a iadului şi la necazurile care te aşteaptă acolo şi după aceasta nu te vei mai gândi la veselii! Lipsit de bucurie şi fără de griji eşti tu? Ia aminte la starea aceluia care şi-a ascuns talantul său şi vei căpăta râvnă nespusă! Dumnezeu nu ne-a poruncit nimic greu şi de neîmplinit. Atunci pentru ce anume poruncile Lui ni se par grele? Pentru slăbiciunea noastră. Dacă există străduinţă şi râvnă din partea noastră, atunci şi cea mai grea poruncă se va face uşoară şi de împlinit (vezi I In 5, 3). Tot astfel şi cele uşoare se vor face grele dacă se arată din partea noastră lene. Cugetând asupra tuturor acestora, să nu privim la faptul că unii se dedau la desfătări şi neorânduieli, ci să ne gândim cum

va fi sfârşitul lor... Dacă astfel vom cugeta adeseori şi ne vom împotrivi cu asemenea gânduri stărilor noastre păcătoase, îndată vom izgoni de la noi legătura cu bunătăţile cele de acum şi vom aprinde în inima noastră dragostea către cele viitoare."

În alt loc acelaşi sfânt părinte descrie astfel iadul şi chinurile lui: „Acolo necazul va fi neîncetat. **Aici** moartea pune capăt suferinţelor fiecăruia dintre noi şi aflăm prieteni care să ne mângâie... Iar nădejdea că vom depăşi împrejurările uşurează adeseori suferinţele sufletului... Însă **acolo** nu există nimic din toate acestea: nu are cine să ne mângâie, toţi sunt lipsiţi de prieteni; vremea nu uşurează suferinţa..., după cum flacăra neîncetat ne cuprinde; nu este nici o nădejde de vreo slobozire, deoarece pedeapsa este veşnică, nici nu se aşteaptă moartea, căci chinurile sunt fără de moarte."

Cei drepţi sunt duşi însă, asemenea săracului Lazăr, de către îngerii strălucitori în rai, unde încep să se veselească îndată întru fericirea cea nespusă, aşteptând după cea de-a Doua Venire a lui Hristos, după învierea trupurilor, o şi mai mare

desfătare. Despre aceasta ne vorbeşte, în afara pomenitei pilde despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr, mulţime de mărturii, ale Mântuitorului şi Sfinţilor Apostoli: *Intraţi prin poarta cea strâmtă...* – învaţă Mântuitorul Iisus Hristos –, căci *strâmtă este poarta şi îngustă este calea care duce la viaţă* (adică la fericirea cea veşnică – *n.n.*) (Mt. 7, 13-14). *În casa Tatălui Meu **multe locaşuri** sunt* (In 14, 2) – spune Domnul. Tot în acest sens, Sfântul Apostol Pavel scrie: *Ştim că, dacă acest cort, locuinţa noastră pământească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, **casă nefăcută de mână, veşnică**, în ceruri* (II Cor. 5, 1).

Nu doar cei drepţi, ci şi păcătoşii care se pocăiesc primesc, după marea îndurare a lui Dumnezeu, îndată după Judecata particulară fericirea raiului, după cele spuse de Hristos tâlharului: *Astăzi vei fi cu Mine în rai* (Lc. 23, 43). Hristos a venit *să caute şi să mântuiască pe cel pierdut* (Lc. 19, 10). După cuvintele Sale, păcătosul care se pocăieşte se izbăveşte încă de pe acum de iad, drept pentru care se face bucurie mare în ceruri (vezi Lc. 15, 7-10). După pocăinţa sinceră, fiul desfrânat a fost

iarăşi primit, sărbătoreşte, în căminul părintesc (Lc. 15, 17-24).

Pe temelia acestor propovăduiri ale lui Hristos suntem încredințați de marea îndurare a lui Dumnezeu către păcătoşii care se pocăiesc şi cu atât mai mult către cei drepți. Fiecărui plăcut al lui Dumnezeu, într-un fel sau altul, El îi arată îndelungă şi bogată milă, şi aceasta îndată, nu abia la cea de-a Doua Venire a Lui. Înflăcărat de o astfel de credință, Sfântul Apostol Pavel scrie: *Suspinăm [...], dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer [...] şi* ***voim mai bine să plecăm din trup şi să petrecem la Domnul*** (II Cor. 5, 2, 8).

Sfinții Părinți, fără nici o poruncă, au crezut în aceste adevăruri revelate: că drepții şi păcătoşii care se pocăiesc primesc după moartea lor, cu mult înainte de Înfricoşătoarea Judecată, minunata fericire a raiului, deşi nu într-o măsură definitivă. Ei ne învață pe noi să credem astfel.

Sfântul Clement al Romei îşi exprimă credința că atât Sfântul Apostol Petru, cât şi Sfântul Apostol Pavel au mers după moartea lor cea mucenicească în locul cereştii slave şi

că din nou se vor arăta dintru aceasta la cea de-a Doua Venire a lui Hristos.

În *Epistola către Biserica din Smirna* privitoare la sfârşitul mucenicesc al **Sfântului Policarp al Smirnei** se scrie: „Cu răbdarea sa sfântul a biruit pe începătorul nelegiuirii [...], a luat cununa cea neveştejită şi se veseleşte acum împreună cu apostolii şi cu toţi drepţii."

Sfântul Dionisie al Alexandriei afirmă că sfinţii mucenici stau acum înaintea lui Hristos, că împreună cu El împărăţesc şi împreună cu El vor veni la Judecată.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie despre adevăratul creştin: „Să mori înseamnă să începi adevărata viaţă. Nici un fel de rău nu pot să-ţi facă aceia care te ucid, căci ei te trimit către Viaţă. [...] **Moartea nu este un rău, rău este faptul să fii dat la chinuri după moarte.** Însă moartea în sine nu este nici un bine; **bine e ca după moarte să fii împreună cu Hristos.** Ceea ce urmează după moarte, aceasta este bine ori rău. Noi trebuie să ne necăjim nu într-un mod simplu pentru cei care mor şi să ne bucurăm nu într-un mod simplu pentru cei care

trăiesc... Noi suntem datori să plângem pentru cei păcătoşi – nu doar când ei mor, ci şi când trăiesc – şi să ne bucurăm pentru cei drepţi – nu doar pentru cei vii, ci şi pentru cei adormiţi. **Păcătoşii chiar şi în timpul vieţii sunt morţi, iar drepţii chiar şi după moarte sunt vii.**"

Într-adevăr, pentru cei drepţi raiul începe încă din această viaţă. Căci, în plan duhovnicesc, ce este raiul? Fericita părtăşie a inimii curate cu Dumnezeu, pe cât este cu putinţă încă de aici, de pe pământ. Această părtăşie este frântă de păcat, care se aşază între om şi Ziditorul său. Nu întâmplător în Cuvântul lui Dumnezeu se subliniază că, după arătarea neascultării, Adam **singur a ales să se ascundă de Dumnezeu** (Fac. 3, 8). **Ascunderea de Dumnezeu este fuga lăuntrică de El, ruptura lăuntrică de harul lui Dumnezeu** ori, cu alte cuvinte, ieşirea din rai. Până la cădere, Adam L-a iubit pe Dumnezeu şi astfel a fost în raiul Său. După căderea sa de la Dumnezeu, Adam, prigonit de conştiinţa lui, a început să se teamă şi să se cutremure, după cum el însuşi a recunoscut, înaintea lui Dumnezeu: *Am auzit gla-*

sul Tău în rai şi m-am temut, căci sunt gol, şi m-am ascuns (Fac. 3, 10).

Şi astfel, primul om a pierdut raiul prin neascultarea sa faţă de Dumnezeu. Domnul Iisus Hristos îi cheamă acum pe oameni către o ascultare pentru care făgăduieşte ceva mai mult decât raiul pierdut, şi anume veşnica părtăşie a cerului, veşnica părtăşie cu Dumnezeu.

Unii îndrăznesc să cugete că în rai ar fi plictisitor din pricina aceluiaşi chip al desfătărilor de acolo, însă ei se înşală amarnic, deoarece aceste realităţi ies din hotarele închipuirilor pământeşti în privinţa desfătării. Există o uriaşă deosebire între desfătările pământeşti şi cele cereşti. Unele sunt trupeşti, iar altele aparţin limpede firii duhovniceşti. Pe unele Sfântul Apostol Pavel le sintetizează ca *mâncare şi băutură,* iar pe altele le preţuieşte ca *dreptate şi pace şi bucurie în Duhul Sfânt* (Rom. 14, 17).

În cuvântul său despre chemarea la cină – care simbolizează fericirea lumii de dincolo (Lc. 14, 16-24) –, **Sfântul Grigorie Dialogul** pune faţă în faţă în chip minunat desfătările **trupeşti** şi cele **duhovniceşti**, spu-

nând: „În privința desfătărilor trupului şi sufletului deosebirea constă în faptul că desfătările cele **trupeşti** împing puternic spre dorința care rămâne şi după ce vor fi gustate, şi că îndată după împlinirea lor devin dezgustătoare pentru aceia care au gustat din ele. Însă îndulcirile cele **duhovniceşti** sunt dezgustătoare pentru aceia care nu le-au încercat, iar după ce le-au încercat devin de dorit. Pentru aceia care s-au îndulcit cu ele, ele întețesc atât de mult setea, cu cât mai mult potolesc setea lor... La **desfătările cele trupeşti** pofta naşte săturare, iar săturarea dezgust; iar la îndulcirile cele duhovniceşti pofta naşte săturare, iar săturarea – poftă. Căci îndulcirile cele duhovniceşti înmulțesc în suflet dorința tocmai când o împlinesc. Negustate, ele nu pot să fie dorite, deoarece gustul lor este încă necunoscut. Cine poate să iubească ceva ce nu cunoaşte? Pentru aceasta Psalmistul ne sfătuieşte: *Gustați şi vedeți că bun este Domnul* (Ps. 33, 8). E ca şi cum el ar spune: «Nu cunoaşteți bunătatea Lui pentru că nu ați gustat-o, însă dați-i inimii voastre hrana vieții şi când o veți hrăni pe

ea veți putea să iubiți dulceața ei.» Această dulceață omul a pierdut-o atunci când a păcătuit în rai (vezi Fac. 3, 6). Dacă şi-a zăvorât gura sa de la hrana veşnicei desfătări, el a ieşit din rai. Şi noi, truditori întru nefericirea pământească, umblăm ca străini, privim cu nepăsare către bunătățile cele duhovniceşti şi nu ştim ceea ce se cuvine a fi dorit. Această încurcătură a noastră se zăreşte cu atât mai mult, cu cât sufletul ni se îndepărtează de la gustarea dulceților duhovniceşti. El într-atât nu doreşte desfătările duhovniceşti, pe cât mai mult s-a rupt de ele. Noi slăbim şi ne topim de foame şi, pentru că nu dorim să gustăm din dulceața cea duhovnicească, alergăm numai către nevoile cele trupeşti (vezi Rom. 13, 14). Însă desăvârşita Dragoste nu ne lasă nici chiar atunci când noi am părăsit-o pe Ea."

Cu aceste însemnate cuvinte Sfântul Grigorie Dialogul ne îmboldeşte către gustarea bunătăților duhovniceşti **încă de aici, de pe pământ**, pentru că ele sunt aceleaşi care alcătuiesc dulceața şi în rai. Însă vicleanul diavol ne împiedică să gustăm din ele. Pentru aceasta, în nevoința de a ajun-

ge să năzuiască spre foamea cea duhovnicească, deosebit de important pentru creştini este să se silească cu toate puterile lor să se izbăvească de cel rău, lucru pentru care ne rugăm şi în Rugăciunea Domnească (Mt. 6, 13). Cel ce se slobozeşte din puterea diavolului devine adevărat rob al lui Dumnezeu (In 8, 34-36).

Chiar Sfântul Duh se face martor pentru cei ce se izbăvesc de diavol, spunând: *Cuvântul lui Dumnezeu rămâne în voi şi aţi biruit pe cel viclean* (I In 2, 14). A te izbăvi de cel viclean înseamnă a te izbăvi de toate răutăţile acestei lumi şi ale celei viitoare. În acest duh Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: „Fericirea noastră constă nu doar în dobândirea veşnicelor bunătăţi, adică a Împărăţiei cerurilor, ci şi în mântuirea noastră de rele, adică de gheenă."

În rai lucrătorii virtuţilor află binecuvântata odihnă după marile şi nespusele lor nevoinţe de pe tărâmul virtuţilor. Pentru ele au ajuns **la râvnita odihnă în Dumnezeu**, odihnă din luptele cu demonii şi cu patimile (Evr. 4, 3-11). În lumea cealaltă pentru ei nu va mai fi suferinţă. Conştiinţa lor nu-i va mai mustra nicicum. Văzătorul în

Taină, Sfântul Ioan Teologul, spune despre aceştia: *Ei sunt înaintea tronului lui Dumnezeu, şi Îi slujesc ziua şi noaptea, în templul Lui, şi Cel ce şade pe tron îi va adăposti în cortul Său. Şi nu vor mai flămânzi, nici nu vor mai înseta [...] căci Mielul, Cel ce stă în mijlocul tronului, îi va paşte pe ei şi-i va duce la izvoarele apelor vieţii şi Dumnezeu va şterge orice lacrimă din ochii lor* (Apoc. 7, 15-17).

Fericirea cerească nicicând nu ne va crea „plictiseală", căci, după cum vedem, cel mântuit încearcă din ce în ce mai mult o mai mare foame de a gusta din bunurile duhovniceşti şi o tot mai mare năzuinţă către desăvârşirea duhovnicească, întru împlinirea poruncii lui Hristos: *Fiţi, dar, voi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este* (Mt. 5, 48). Cei mântuiţi vor dănţui pururea, crescând în primirea neîncetată a desfătării celei harice. În acest sens, **Sfântul Grigorie Teologul** îşi adresează cuvântul său despre lumea de dincolo fratelui său răposat, dreptul Chesarie, astfel: „Intră în cer, odihneşte-te în sânul lui Avraam [...], priveşte dănţuirile îngerilor, slava şi bucuria celor fericiţi, ori, încă şi mai bine spus, adaugă-te către cetele lor

şi veseleşte-te!... Mergi şi stai înaintea Marelui Împărat, umplându-te de cerească lumină şi dă-ne şi nouă să primim acum puţin din ceea ce se revarsă din ea, pe cât suntem în stare să vedem ca prin ghicitură (I Cor. 13, 12), ca să putem şi noi să ne ridicăm uneori până la izvorul desfătării, ca să contemplăm, cu minte curată, curatul Adevăr şi pentru râvna de acum mai bună răsplată să aflăm în veacul viitor şi să moştenim cea mai desăvârşită părtăşie şi contemplare a celui Preaminunat întru veşnicie."

Mai departe, în acelaşi cuvânt, Sfântul Grigorie Teologul spune: „Orice suflet bun şi iubitor de Dumnezeu, chiar dacă se îndepărtează de trupul de care este legat, merge în acea stare, gustând şi contemplând binele aşteptat de la ea. Şi, după curăţirea sa ori după slobozirea sa (neştiind cum să o exprim) din acelea care l-au întunecat pe el, se îndulceşte cu o oarecare minunată dulceaţă, **se veseleşte şi cu bucurie merge către Stăpânul său**. Căci a fugit de viaţa aceasta ca de un întuneric de nepurtat şi a azvârlit de la sine lanţurile care-l legau de ea, pentru care mintea înaripată l-a târât

în jos. Atunci el [...], ca şi cum ar secera fericirea pregătită lui [...], iar apoi (la învierea cea de obşte – *n.n.*), primindu-şi de pe pământ printr-un mod de neînțeles pentru noi [...] trupul său, cu care el s-a ostenit aici întru virtuți şi cu care a fost el unit [...] – el, sufletul, din nou se uneşte cu trupul şi împreună cu el moşteneşte slava viitoare. Şi după cum întru unirea lui firească cu trupul, el a împărtăşit chinurile lui, tot astfel şi atunci i se vor da lui desfătările sale, întru totul fiind îmbrăcat în nemurire (vezi I Cor. 15, 42-44; 53-54) şi fiind cu el un duh şi un cuget [...], după ce cele muritoare şi trecătoare vor fi fost înghițite de viață (vezi II Cor. 5, 4)."

Aici se ridică un mare semn de întrebare: Cum trebuie să înțelegem **desfătările lumii de dincolo ale celor drepți şi chinurile lumii de dincolo ale celor păcătoşi?** Pe temelia cuvântului lui Dumnezeu suntem datori în mod hotărât să lepădăm închipuirile primitive ale mahomedanilor, cum că raiul este reprezentat cu oarecare ospețe neîncetate şi desfătări ale simțurilor. ***Împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură, ci drep-***

tate şi pace şi bucurie în Duhul Sfânt (Rom. 14, 17). Dacă Domnul Iisus Hristos aseamănă desfătările cele neatinse ale veacului viitor cu o masă bogată (Lc. 14, 16-24), aceasta este doar o alegorie cu care El lămureşte pe înţelesul omului pământesc acele neînţelese desfătări cereşti. În aceeaşi parabolă Mântuitorul subliniază că mulţi oameni, ca urmare a atracţiilor lor păcătoase pământeşti, s-au lepădat de chemarea cea dumnezeiască la mântuire a sufletului. Şi mulţi oameni, luând aminte la veacul cel pământesc de acum, se mulţumesc cu desfătările cele vremelnice, oricât de înşelătoare ar fi acestea (Mt. 22, 2-14).

Cuvântul lui Dumnezeu fericeşte sufletele care l-au aflat pe Dumnezeu şi care se supun Lui. Despre minunatul nevoitor **ieroschimonahul Partenie de la Kiev** se povesteşte că L-a iubit din toată inima lui pe Domnul. Aprins de simţăminte de evlavie şi dragoste către Hristos, el repeta tot timpul această rugăciune: „Iisuse, vieţuieşte întru mine şi dă-mi ca şi eu să vieţuiesc întru Tine!" Şi a auzit preadulcele glas al Mântuitorului: *Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele*

Meu rămâne întru Mine şi Eu întru el (In 6, 56) – adică unul ca acela se află încă din viaţa cea pământească în rai.

În rai, întru desfătarea duhovnicească cea mai înaltă – de nedescris de către limba omenească – **se bucură acum sufletele drepţilor**. După învierea cea de obşte şi Judecata de pe urmă a lui Hristos, vase luminoase ale fericirii descoperite în plinătatea ei în Împărăţia cerească vor fi şi **trupurile proslăvite duhovniceşte ale drepţilor, care vor învia**, care vor fi de aici înainte nestricăcioase şi nemuritoare (vezi I Cor. 15, 54). Tot astfel, în iad sufletele celor cuprinşi de păcat, sufletele păcătoşilor care nu s-au pocăit se vor chinui cu amar şi vor pregusta veşnicele chinuri ale gheenei. Aceste chinuri vor cuprinde, după învierea de obşte, **şi trupurile** păcătoşilor înviaţi, după înfricoşătoarele cuvinte ale lui Hristos: *Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui* (Mt. 25, 41).

În ce constau fericirea cea veşnică a celor drepţi şi veşnicele chinuri ale păcătoşilor după această ultimă sentinţă dumnezeiască noi nu putem

să spunem însă cu exactitate. Episcopul Teofan Zăvorâtul scrie: „Cât despre fericirea celor drepți, Apostolul a spus că au fost pregătite pentru aceia cele pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit (I Cor. 2, 9); tot astfel, şi pentru chinurile păcătoşilor trebuie să spunem că fără nici o îndoială ele vor fi într-o măsură nespusă pentru fiecare şi vor fi atât sufleteşti, cât şi trupeşti, dar în ce anume vor consta ele nu putem să spunem limpede. În Cuvântul lui Dumnezeu pentru descrierea lor se ține seama de ceea ce e cel mai chinuitor de pe pământ, așa cum şi în descrierea fericirii se ține seama de acelea care pe pământ se socotesc a fi cea mai mare desfătare – însă în ce anume vor consta atât fericirea, cât şi chinurile, una ca aceasta nu putem să spunem. **Acolo totul va fi nou, cer nou şi pământ nou, şi desfătările vor fi noi şi noi vor fi şi chinurile.**"

Deosebit de chinuitoare va fi pentru cei păcătoşi împrejurarea că ei se vor arăta în părtăşia duhurilor celor întunecate ale răutății, care sunt de nerăbdat vederii, şi, asemenea lor,

vor fi îndepărtaţi pe veci de Dumnezeu. La întrebarea cum poate sufletul să rabde atât de multe chinuri şi să rămână pedepsit la nesfârşit, **Sfântul Ioan Gură de Aur** răspunde: „Să ne închipuim ce se întâmplă aici, pe pământ, când adeseori mulţi zac continuu într-o grea boală. Dacă ei au murit, aceasta nu este pentru faptul că sufletul lor a fost neputincios, ci pentru că trupul a fost istovit, astfel că, dacă nu ar fi obosit, sufletul nu ar fi încetat să se chinuie. Iar când sufletul primeşte un trup neputrezicios şi nemuritor, atunci nimic nu împiedică chinul să dureze la nesfârşit."

Mulţi credincioşi se întreabă: Unde este iadul? Nu se cuvine să punem o astfel de întrebare, în sens mai larg – grosier ori naiv –, nici despre Împărăţia cerurilor – unde s-ar afla ea? Căci, după cum spune Însuşi Mântuitorul, Împărăţia cerurilor nu este aici ori acolo, ci înăuntrul sufletului care Îl iubeşte pe Dumnezeu (vezi Lc. 17, 20). **Între Împărăţia cerurilor şi suflet există o întrepătrundere reciprocă:** şi sufletul se află în Împărăţia lui Dumnezeu şi Împărăţia lui Dumnezeu se află în suflet. Astfel, nu e cu putinţă ca

omul să fie în Împărăția cerurilor și să nu guste dreptatea, pacea și bucuria în Duhul Sfânt, ce țin de aceasta (vezi Rom. 14, 17).

Desigur, trebuie să ne ferim dintru început de a privi la modul extrem Împărăția cerurilor și gheena doar în plan moral-duhovnicesc – ca stare a sufletelor –, și nu ca loc. Și Sfânta Scriptură, și scrierile Sfinților Părinți, și textele liturgice, și Viețile Sfinților așază raiul și cerul „sus", deasupra pământului, iar iadul și gheena „jos", sub acesta. Cuvintele „sus" și „jos" nu sunt doar o metaforă – după cum, tot astfel, Împărăția cerurilor și iadul există în mod obiectiv. Într-adevăr, ele sunt în afara limitelor închipuirii noastre pământești despre spațiu și timp, aflându-se într-un loc greu de definit, care, chiar dacă începe din lumea noastră văzută, se ascunde în sfere de existență necunoscute nouă.

Prin urmare, iadul este un **loc** înfricoșător, unde se află cei păcătoși, dar el este și o **stare** duhovnicească înfricoșătoare a omului care a murit fără de pocăință, iar, după Înfricoșătoarea Judecată a lui Hristos, și un **chin** material. Ca stare a sufletelor

păcătoase între Judecata particulară şi cea de obşte, iadul este înainte de toate o înrăire înaintea Ziditorului, o stare a **îndepărtării de Dumnezeu** şi a **pierderii harului**, o stare a **lipsei de pocăinţă** pentru păcat, a unei **lăcomii chinuitoare** şi a unei **patimi aprinse mereu şi mereu**. Plăcerea din patimă este nemulţumitoare. După ce este împlinită, patima se aprinde iarăşi, cu o nouă putere chinuitoare. Omul se linişteşte pentru puţină vreme, până ce patima este satisfăcută. Dar, pentru că ea rămâne în realitate nesatisfăcută – ca de pildă în cazul iubirii de arginţi, al desfrânării ori al altor patimi –, aceasta aduce scârbă, răutate, ură, tulburare, mânie, vrajbă şi altele asemenea. Toate acestea aprind în noi focul cel chinuitor, din pregustarea căruia începe iadul.

Dacă încă de aici, din această lume, sufletul nu poate să se liniştească de satisfacţia fără saţietate a patimii, cu cât mai nefericit va fi acesta pe lumea cealaltă, unde nu va fi nici cea mai mică desfătare pământească, ci doar o sete înfricoşătoare şi de nesuportat. Această sete îl va chinui pe el veşnic.

Cuvântul lui Dumnezeu, precum şi experienţa omenească mărturisesc că starea de iad a sufletului este rânduită încă de aici, de pe pământ. **Sfântul Ioan Teologul** afirmă cu tărie: *Cine nu iubeşte pe fratele său* ***rămâne în moarte*** (I In 3, 14). Acesta este începutul **morţii celei de-a doua**, adică a acelei stări a duhului prin care omul e departe de Dumnezeu, departe de har şi, prin urmare, departe de desfătare. Această stare este pe deplin potrivnică raiului. Ea naşte condiţiile pentru veşnicul chin. Când Împărăţia lui Dumnezeu nu este în noi, atunci cu cât mai mult ne-am îndepărtat de ea, cu atât mai adânc ne afundăm în iad. **Sfântul Ioan Gură de Aur** învaţă: „Trebuie să ştim că gheena există, dar să nu ne întrebăm în zadar unde şi în ce loc se află ea... Să nu punem întrebarea unde s-ar afla ea, ci să ne întrebăm cum putem să nu cădem în ea?" Doar aceasta ne va ajuta la mântuire!

III

Apropiatul sfârşit al lumii – semne şi prevestiri

Cel dintâi vrăjmaş al omului e **diavolul**. Hristos l-a înfrânt pe el prin venirea Sa pe pământ, după cum este scris: *Pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu, **ca să strice lucrurile diavolului*** (I In 3, 8). Iar cel de pe urmă duşman – după cuvintele Sfântului Apostol Pavel – **e moartea** (I Cor. 15, 26). Acest de pe urmă vrăjmaş a fost dintru început înfrânt prin slăvita Înviere a lui Hristos. Aceasta este exprimată în chip minunat de către Troparul pascal: „Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcând şi celor din morminte viaţă dăruindu-le!"

Tot ceea ce era de trebuinţă mântuirii noastre e deja împlinit. Acum a rămas să se încheie istoria umanităţii,

să se sfârşească vremea şi să se deschidă veşnicia. Şi că va veni clipa când vremea îşi va sfârşi mersul său, una ca aceasta este mărturisită de îngerul care, după cuvintele Văzătorului în Taină, a stat pe mare şi pe pământ şi s-a jurat în numele lui Dumnezeu *că timp nu va mai fi* (Apoc. 10, 6). După cum tâlcuieşte Sfântul Andrei al Cezareii, aceasta înseamnă că în viața viitoare nu va mai exista vremea cunoscută de noi, măsurată cu mişcarea Soarelui. Sfârşitul lumii se apropie fără doar şi poate, după cele hotărâte de Dumnezeu. Ultimul ceas al istoriei va bătea în curând. Întreaga umanitate va simți mai dinainte aceasta. Însuşi Hristos a prevestit-o foarte limpede prin cuvântul Său despre sfârşitul lumii (Mt. 24, 3-51) şi despre Înfricoşătoarea Judecată (Mt. 25, 31-46), cât şi în tulburătoarele Sale profeții despre ***ziua cea de apoi*** (In 6, 40), cunoscută încă sub numele de ***ziua judecății*** (Mt. 11, 22-24; 12, 36), despre care nimeni nu ştie exact când va veni (Mc. 13, 32).

Luminați de Hristos, şi Sfinții Apostoli vorbesc despre ***ziua judecății şi a pieirii oamenilor necredincioşi*** (II Ptr.

3, 7); despre *ziua mâniei şi a arătării dreptei judecăţi a lui Dumnezeu* (Rom. 2, 5), numind-o ***ziua Domnului*** (II Ptr. 3, 10); ***ziua lui Hristos*** (Filip. 2, 16); ***ziua Domnului nostru Iisus Hristos*** (I Cor. 1, 8; 5, 5). În această mare şi înfricoşătoare zi a Judecăţii (Iuda 1, 6), Mântuitorul Însuşi va veni pe pământ cu întreaga Lui slavă cerească, ca Judecător. *Atunci se va arăta pe cer* ***semnul Fiului Omului*** (adică Sfânta Cruce) *şi vor plânge toate neamurile pământului şi vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere şi cu slavă multă* (Mt. 24, 30).

Această zi va fi înfricoşătoare şi măreaţă: înfricoşătoare – pentru neobişnuitele întâmplări care se vor petrece atunci, şi măreaţă – pentru slava nespusă în care se va arăta Fiul lui Dumnezeu pe pământ, înconjurat de mulţime nenumărată de îngeri (Mt. 25, 31). Aceasta este ziua celei de-a Doua Veniri a lui Hristos. Atunci se va deschide veşnica viaţă – pentru unii fericită, iar pentru alţii plină de chinuri. După ultima zi a istoriei umanităţii, care e şi începutul veşniciei, nu va mai urma o a doua, o a treia ori o a patra zi, căci acea zi nu

va avea sfârşit. Ea va fi Ziua fără de sfârşit a veşniciei fără de hotar, *Ziua cea neînserată* a Împărăției lui Dumnezeu, aşa cum e numită în *Canonul Paştelui*.

Comparând Prima Venire pe pământ a Fiului lui Dumnezeu întrupat cu cea de-a Doua Lui Venire, **Sfântul Chiril al Ierusalimului** subliniază măreția neînțeleasă a celei de pe urmă, spunând: „Prima Venire a fost o mărturie despre îndelunga răbdare a lui Dumnezeu. Cea de-a Doua poartă cununa dumnezeieştii Împărății... La Prima Sa Venire Domnul a fost înfăşat în scutece în iesle. Iar la cea de-a Doua Venire se îmbracă cu lumina ca şi cu o haină (Ps. 103, 2). La Prima lui Venire El rabdă moartea pe Cruce, neținând seama de ocara ei (Evr. 12, 2), iar la a Doua Lui Venire Se arată ca un împărat, preaslăvit de oştirile îngereşti!... Mântuitorul va veni, nu pentru a fi din nou judecat, ci pentru a judeca pe cei ce L-au osândit... Atunci El a venit pentru zidirea casei (mântuirea neamului omenesc), străduindu-Se ca prin învățătura Sa să-i îndrume pe oameni, iar la cea de-a Doua Venire a Lui ei se vor ple-

ca puterii Lui negreşit, chiar dacă nu voiesc aceasta."

Sfântul Tihon de Zadonsk compară de asemenea smerenia şi măreţia celor două Veniri ale lui Hristos, caracterizându-le în acest chip: „Prima Lui Venire a fost smerită, iar cea de-a Doua Venire va fi întru slavă. Prima oară El a venit ca să caute şi să mântuiască pe cel pierdut (Lc. 19, 10), iar a doua oară va veni să judece şi să dea fiecăruia după faptele lui (Mt. 16, 27). Prima oară El a venit să cheme pe cei păcătoşi la pocăinţă (Mt. 9, 13), iar a doua oară va veni ca să judece pe păcătoşii care nu s-au pocăit. Prima oară El ne-a arătat mila Sa şi iubirea de oameni, iar la cea de-a Doua Venire Îşi va arăta dreptatea Sa."

Sfântul Dimitrie al Rostovului face o astfel de comparaţie: „Prima oară Hristos a venit ca un **Miel** blând şi fără de răutate, iar a doua oară va veni ca un **Leu** înfricoşător... Prima oară El a venit **nu pe neaşteptate**, căci prin El s-au împlinit prorociile, a venit liniştit, fără tulburare, după cum spune Înţeleptul: *Căci, pe când lina tăcere stăpânea peste toate şi noaptea cu repedea ei curgere ajunsese la calea jumătate,*

Cuvântul Tău cel atotputernic a purces din înaltul cer şi din scaunele împărăteşti (Înțel. 18, 14-15). Iar a doua oară El va veni **ca un fur**, cu vuiet înfricoşător: atunci pământul se va clătina, munții se vor cutremura, morții vor învia din mormintele lor, toate cele făcute de mâinile oamenilor vor arde, marea pe neaşteptate se va umple de tulburare, cerul se va schimba, stelele vor cădea şi toate stihiile se vor dezlănțui cu furie. La Prima Lui Venire ochii oamenilor Îl vedeau ca pe un **Prunc** înfăşat şi aşezat în iesle (Mc. 2, 12). Iar la cea de-a Doua Venire Îl vor vedea nu ca Prunc, ci ca **Bărbat** şezând pe tron cu mare slavă, mâniat împotriva celor nelegiuiți... O, cât de înfricoşătoare va fi cea de-a Doua Venire a Domnului!"

Când se vor petrece toate acestea niciunuia dintre cei muritori nu-i este cunoscut. Acest moment în chip proniator ne este ascuns nouă. Mântuitorul Însuşi spune: *Iar de ziua şi de ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl* (Mt. 24, 36). Voia lui Dumnezeu e astfel – prin nedezlegarea acestei taine – să fim ținuți mereu treji. Cei care se silesc să pătrundă în această taină se ridică îm-

potriva voii lui Dumnezeu. Iisus Hristos **nu voieşte de la noi să socotim** anii, zilele şi ceasul Venirii Lui, ci doreşte **să luăm aminte** la semnele apropiatei Lui Veniri şi după ele să judecăm că vremurile de pe urmă sunt deja *aproape, la uşi* (Mt. 24, 33). *Învăţaţi de la smochin pilda,* spune El. *Când mlădiţa lui se face fragedă şi odrăsleşte frunze, cunoaşteţi că vara e aproape* (Mt. 24, 32). Ziua şi ceasul Venirii lui Hristos sunt **în stăpânirea lui Dumnezeu** (Fapte 1, 7). Dar să învăţăm şi să aflăm din întâmplări care conduc către apropiatul sfârşit e **în puterea noastră**. Pentru aceasta Hristos a binevoit să ne descopere mai dinainte semnele celei de-a Doua Veniri a Sa. Cum niciodată un fulger nu cade din senin, ci mai întâi se adună nori întunecaţi, tot astfel şi cea de-a Doua Venire nu se va petrece fără o pregătire anterioară, ca să nu poată cineva să se dezvinovăţească că nu a ştiut şi nu s-a aşteptat la astfel de evenimente înfricoşătoare. Omul treaz poate întotdeauna să-şi dea seama la timp de semnele apropierii furtunii şi să-şi caute un adăpost sigur.

Nu vom enumera aici toate semnele apropierii celei de-a Doua Veniri

a lui Hristos, ci le vom examina pe cele mai semnificative dintre acestea:

1. Propovăduirea Evangheliei în întreaga lume. Mântuitorul Însuşi spune: *Şi se va propovădui această Evanghelie a împărăţiei în toată lumea, spre mărturie la toate neamurile;* ***şi atunci va veni sfârşitul*** (Mt. 24, 14).

Unii, bazându-se pe aceste cuvinte ale lui Hristos, afirmă că sfârşitul lumii este încă departe, deoarece **nu toate popoarele au primit creştinismul.** Astfel de oameni se înşală, cugetând că sfârşitul va veni după ce toate popoarele vor crede în Hristos. „Luaţi aminte – scrie Sfântul Ioan Gură de Aur –, Mântuitorul nu a spus: **când vor crede** toţi oamenii, ci **când va fi propovăduit tuturora**. De aceea a şi adăugat: «spre mărturie la toate neamurile». Prin aceasta El dă de înţeles că nu va fi amânată Venirea Lui până când toţi vor crede. «Spre mărturie» înseamnă aici: **ca învinuire, ca mustrare, ca osândire a celor necredincioşi.**"

Cu exactitate se va împlini şi chiar s-a împlinit ultima poruncă a dumnezeiescului Învăţător adresată Apostolilor: ***Mergeţi în toată lumea*** *şi propovăduiţi Evanghelia la toată făptura*

(Mc. 16, 15). Propovăduirea, această semănare a cuvântului lui Dumnezeu, e deja un fapt împlinit. Pilda despre sământă este destul de limpede şi ne arată că multă din sămânța aruncată pe pământ nu va da nici un fel de rod. Doar aceea care cade în pământ bun va răsplăti cu roadă bogată pe cel ce seamănă (Mt. 13, 3-8). Cu toate acestea sămânța se seamănă şi trebuie să se semene până la sfârşitul lumii. „Nu va rămâne nici măcar un ungher al pământului unde să nu pătrundă propovăduirea evanghelică – spune Mitropolitul Macarie. Nu va mai exista vreun popor şi seminție care să nu fi auzit cuvântul mântuirii."[1]

Din mulți chemați însă puțini vor fi aleşi (Mt. 20, 16), adică puțini vor răspunde dumnezeieştii chemări. Astăzi, prin mijloacele de comunicare modernă – presă, radio, televiziune şi toate celelalte –, abia dacă mai există popor ori seminție unde să nu fie cunoscut Hristos şi care să nu fi citit ori măcar să fi auzit de Evanghelie. După acest semn, prin urmare, sfârşitul e deja aproape.

---

[1] Mitrop. Macarie, *Pravoslavno-dogmaticeskoe bogoslovie,* tom II, p. 614.

2. Al doilea semn al apropiatului sfârşit al lumii e **lipsa credinţei în Hristos** din omenirea de astăzi. Însuşi Mântuitorul subliniază cu tărie acest semn, spunând: *Dar Fiul Omului, când va veni, va găsi, oare, credinţă pe pământ?* (Lc. 18, 8). Împreună cu lipsa credinţei, El arată şi împuţinarea dragostei între oameni: *Iar din pricina înmulţirii fărădelegii* – spun cuvintele Sale – *iubirea multora se va răci* (Mt. 24, 12). Iar fără dragoste între oameni ce viaţă creştină şi ce faptă plăcută lui Dumnezeu poate să existe pe pământ?

Nu doar Hristos, ci şi Apostolii au subliniat **ura şi necredinţa** ca semn sigur al apropiatului sfârşit. În *zilele din urmă* – scrie Sfântul Apostol Pavel – *vor veni vremuri grele. Că vor fi oameni iubitori de sine, iubitori de arginţi, lăudăroşi, trufaşi, hulitori, neascultători de părinţi, nemulţumitori, fără cucernicie, lipsiţi de dragoste, neînduplecaţi, clevetitori, neînfrânaţi, cruzi, neiubitori de bine, trădători, necuviincioşi, îngâmfaţi, iubitori de desfătări mai mult decât iubitori de Dumnezeu* (II Tim. 3, 1-4). După cum înţelege omul aceste cuvinte şi după cum cugetă asupra fiecăruia

dintre ele în parte, se poate ști exact perioada în care trăim. Parcă aievea, Sfântul Apostol Pavel ia aminte la vremea cea desfrânată, fără pace, nesupusă, egoistă, mândră, hulitoare de Dumnezeu a necredinciosului veac al XX-lea şi zugrăvește tabloul acesteia ca un adevărat pictor.

3. Ca un al treilea semn putem să socotim împrejurarea că sfârşitul lumii va fi prefigurat nu doar de necredința personală, ci şi de **cruntele batjocuri ale credinței şi credincioşilor**. Sfântul Apostol Petru descrie deosebit de limpede această stare de nefericire prin cuvintele: *Întâi, trebuie să ştiți că, în zilele cele de apoi, vor veni, cu batjocură, batjocoritori care vor umbla după poftele lor. Şi vor zice: Unde este făgăduința venirii Lui? Că de când au adormit părinții, toate aşa rămân, ca de la începutul făpturii* (II Ptr. 3, 3-4). La această necredință verhovnicul Apostolilor aduce împotrivă pur şi simplu dumnezeiasca Descoperire, care glăsuieşte astfel: *Iar ziua Domnului va veni ca un fur, când cerurile vor pieri cu vuiet mare, stihiile, arzând, se vor desface, şi pământul şi lucrurile de pe el se vor mistui* (II Ptr. 3, 10), ca să se arate un

cer nou şi un pământ nou în care va locui dreptatea (II Ptr. 3, 13).

4. Cel de-al patrulea semn e înmulţirea **necazurilor pe pământ**, ca un răspuns ceresc la înmulţirea peste măsură a răutăţilor şi ca pedeapsă a faptelor preadesfrânate ale oamenilor. *Şi veţi auzi de războaie şi de zvonuri de războaie [...]* – spune Hristos. *Căci se va ridica neam peste neam şi împărăţie peste împărăţie şi va fi foamete, şi ciumă, şi cutremure pe alocuri. [...] Căci va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii până acum şi nici nu va mai fi* (Mt. 24, 6-7, 21). Ce om credincios nu se cutremură când citeşte aceste profeţii şi le compară cu cele ce se petrec astăzi pe planeta noastră?

5. La veştile de războaie şi de răzmeriţe vor fi oameni care **se vor înşela că pot să facă pace veşnică pe pământ,** fără să caute ajutorul lui Hristos. Ei vor vorbi şi vor lucra pentru pace asemenea Aceluia Care vine ca Împăciuitor (Fac. 49, 10) al omului cu Dumnezeu, adică asemenea lui Hristos, pacea noastră (Efes. 2, 14). Însă Sfântul Apostol Pavel ne-a prevenit că atunci *când vor zice: pace şi*

linişte, atunci, fără de veste, va veni peste ei pieirea (I Tes. 5, 3).

6. Cel de-al şaselea semn este **arătarea multor proroci înşelători şi hristoşi mincinoşi**. Aceasta a existat dintotdeauna, căci ei au fost armele iadului încă din vechime, încercând să înlocuiască pe adevăraţii trimişi ai lui Dumnezeu. Astfel a fost, încă din timpurile apostolice, Simon Magul (Fapte 8, 9-11). Astfel de proroci mincinoşi au fost ereziarhii: Arie, Macedonie, Nestorie, Eutihie şi mulţi alţii, care cu învăţăturile lor de ruşine au tulburat mult Biserica lui Hristos. La fel sunt şi sectanţii de astăzi, ereticii şi cei de alte credinţe, care îşi răspândesc necuratele lor învăţături printre creştinii dreptmăritori, cu scopul de a-i îndepărta pe ei de la adevăr. Asemenea sunt nenumăraţii vrăjitori, ghicitori, magicieni, cei care se ocupă cu aşa-zisele ştiinţe extrasenzoriale şi cu magia neagră, cu astrologia şi chiromanţia, care ca un val întunecat se revarsă asupra omului neştiutor şi cu totul aflat în ceaţă astăzi, neavând înţelegere duhovnicească. Nicicând nu au fost atât de mulţi proroci mincinoşi şi hristoşi mincinoşi ca în

vremea noastră. Mântuitorul ne-a prevenit cu multă grijă că înaintea celei de-a Doua Veniri a Lui se vor arăta mulți **falşi Mesia** şi a spus destul de limpede: *Vedeți să nu vă amăgească cineva. Căci* ***mulți*** *vor veni în numele Meu,* ***zicând****: Eu* ***sunt Hristos****, şi pe mulți îi vor amăgi* (Mt. 24, 4-5). Dacă am lua în calcul doar pe cei mai cunoscuți dintre aceşti „mesia", putem „să aflăm în zilele noastre în jur de 50". Dumnezeiescul nostru Învățător i-a asemănat pe prorocii cei mincinoşi şi pe hristoşii cei mincinoşi cu lupii răpitori ascunşi în piei de oaie (Mt. 7, 15).

7. Cel mai important semn al apropierii sfârşitului lumii va fi însă **venirea lui Antihrist.**

Într-un sens mai larg al cuvântului, Antihrist a fost întotdeauna în lume, incluzându-i pe toți potrivnicii lui Hristos, pe toți cei care denaturează adevărul despre Întruparea lui Dumnezeu şi Răscumpărare (In 4, 3; 2, 22).

În înțelesul mai restrâns al cuvântului însă, prin Antihrist se înțelege **o persoană concretă, în care se va sălăşlui diavolul** şi care, arătându-se la sfârşitul lumii, va prigoni crunt Biserica lui Hristos.

Unii sectanți înțeleg prin Antihrist duhul antihristic al vremii ori răspândirea în lume a unei dispoziții antihristice şi nimic mai mult. O astfel de înțelegere nu este corectă. Sfântul Apostol Pavel îl descrie limpede pe Antihrist nu doar ca pe o dispoziție impersonală, ci ca pe o **persoană**, numindu-l limpede: ***omul nelegiuirii, fiul pierzării, potrivnicul, care se înalță mai presus de tot ce se numeşte Dumnezeu, sau se cinsteşte cu închinare, aşa încât să se aşeze el în templul lui Dumnezeu, dându-se pe sine drept dumnezeu*** (vezi II Tes. 2, 3-4).

Învățătura ortodoxă despre Antihrist, întemeiată pe Sfânta Scriptură şi pe Sfinții Părinți, e următoarea: Antihrist va fi evreu după naştere, se va naşte cu adevărat din seminția lui Dan (vezi Fac. 49, 17) şi dintr-o desfrânată – o falsă fecioară. La începutul activității sale în lume el se va preface ca fiind blând, smerit, bun, drept, iubitor de oameni, însă scopul lui va fi unul plin de păcate – să răpească întreaga putere în mâinile sale (vezi Dan. 11, 36; Apoc. 13, 2, 7) şi să robească toate popoarele. Va săvârşi semne înşelătoare şi minuni

care să uimească pe toți oamenii, asemenea cruntului său înaintaş Simon Magul, pe care poporul samarinean îl mărea (Fapte 8, 10).

După cuvintele **Sfântului Efrem Sirul**, Antihrist va fi legat în mod deosebit de poporul evreu, cu atât mai mult cu cât iudeii, care-l aşteaptă pe Mesia al lor, în realitate îl aşteaptă cu nerăbdare chiar pe Antihrist. La venirea lui, va fi ridicat iarăşi Templul din Ierusalim, unde el va fi aşezat ca împărat. Antihrist **va lua cu viclenie măsuri ca să placă tuturor**, ca să-l iubească toți şi ca să-l recunoască drept împărat al lor. Evreii, care s-au lepădat de Hristos, îl vor primi mai întâi, după cum Domnul a profețit prin cuvintele: *Eu am venit în numele Tatălui Meu şi voi nu Mă primiți; dacă* ***va veni altul în numele său****, pe acela îl veți primi* (In 5, 43). „Când mulțime de popoare şi stări sociale vor vedea la Antihrist atâtea «virtuți» şi «puteri minunate» – după cuvintele Sfântului Efrem Sirul –, toți deodată vor fi însuflețiți de un singur gând şi cu mare bucurie îl vor proclama ca împărat, spunându-şi unul altuia: «Se va mai afla oare un alt om atât de bun şi de

drept?» Şi îndată se va întări împărăţia lui pe întreaga planetă."

În aceasta constă tragedia umanităţii, împărţită în atât de multe fracţiuni, tabere şi partide, că dintr-odată se va supune persoanei „unificatoare" a uzurpatorului şi se va uni într-un singur **cult comun către el**, fără să-şi dea seama că sub acea piele catifelată de oaie se ascunde lupul cel mai însetat de sânge. Iar sufletele vândute – şi acestea cu adevărat vor fi mulţime mare – se vor folosi de avantajele vieţii pe care le-o va propune lor Antihrist...

Mulţi nu vor recunoaşte în acest ultim stăpânitor al lumii pe Antihrist, profeţit de Cuvântul lui Dumnezeu. Însufleţiţi doar de interese pământeşti, ei se vor închina ca unui binefăcător şi mântuitor al umanităţii, căci el va face paradă de faptul că va da pâine tuturor şi se va prezenta ca un mare aducător de pace. „Cine nu va primi înăuntrul său Împărăţia lui Dumnezeu – scrie Sfântul Ignatie Briancianinov –, acela nu-l va recunoaşte pe Antihrist şi îndată, într-un mod neînţeles, se va face urmaşul acestuia şi nu va simţi apropierea sfârşitului lumii."

Iar Serghei Nilus scrie: „Oamenii nu vor şti mai dinainte Ziua Venirii Domnului nu pentru aceea că nu vor şti cât timp va dura prigoana lui Antihrist, ci pentru faptul că foarte mulți dintre ei **nu-l vor recunoaşte pe Antihrist ca fiind chiar el**. Aceştia sunt cei care vor crede în înşelare (vezi II Tes. 2, 11), *ale căror nume nu sunt scrise [...] în cartea vieții Mielului* (Apoc. 13, 8)... Ei vor fi total nepăsători şi se vor înfunda adânc în interesele lor pământeşti, după cum s-a petrecut şi în zilele lui Noe şi ale lui Lot (Lc. 17, 6-29)."

Deşi răpitor al puterii, Antihrist îşi va arăta adevărata lui față, își va arăta mândria lui satanică, se va răscula împotriva lui Dumnezeu şi se va numi pe sine „dumnezeu" (II Tes. 2, 49)! Unora poate să li se pară neadevărat că un om smerit poate să se proclame pe sine „dumnezeu", însă din istoria recentă se cunoaşte că una ca aceasta s-a întâmplat cu premergătorii lui Antihrist. Cu nebuna lor comportare şi cu încă şi mai nebuneasca lor mândrie, ei au demonstrat adevărul scris despre potrivnicul lui Dumnezeu. Nietzsche, de pildă, care a militat pentru „supraom", cu dorința de a vedea toată puterea lu-

mii concentrată în mâinile lui, şi care a scris vătămătoarea carte *Antihrist*, într-un alt loc mărturiseşte: „Dacă zeii ar exista aievea, cum aş suporta eu să nu fiu zeu?" Mai departe, în aceeaşi carte, citim: „Mai bine să fii **nebun**, mai bine să fii fără nici un **dumnezeu**!" Ultima propoziţie arată întreaga jalnică mândrie a unui premergător al lui Antihrist, care se simte constrâns în mod fatal să urmeze de bună voie calea demonică a luptei nebuneşti împotriva lui Dumnezeu.

Descriind chipul spiritual al lui Antihrist asemenea fiarei, **Sfântul Efrem** scrie: „Acest şarpe se va mândri [...], va tulbura întreg pământul [...], vor începe toţi să i se închine şi să-şi spurce sufletele [...], va proceda ca un om crud, aspru, mânios, tulburat, înfricoşător, străduindu-se să târască întreg neamul omenesc în prăpastia necredinţei lui."

Potrivnicul lui Dumnezeu va ridica o prigoană cum n-a mai fost niciodată împotriva celor care mărturisesc numele lui Hristos. El nu va mai răbda Biserica lui Hristos, rămasă cu o mică rămăşiţă, şi îşi va impune religia lui. Învăţătura lui va fi hulitoare de Dum-

nezeu, însă mulţi creştini o vor primi prin felurite demersuri practice şi calcule–ca să le fie lor bine aici, pe pământ. Ei vor primi **pecetea lui Antihrist** pe mâna lor dreaptă ori pe frunte, ca să poată să se folosească nestânjeniţi de privilegiul de a cumpăra şi de a vinde (Apoc. 13, 16-17). Cei ce nu vor primi însă acest semn nu vor putea să-şi procure nici măcar pâine. Cine nu se va supune lui Antihrist şi nu i se va închina lui fie va fi sortit să piară de foame, fie va fi ucis (Apoc. 13, 15). Cei ucişi îşi vor spăla prin sângele lor păcatele şi astfel îşi vor mântui sufletele, după cuvintele Văzătorului în Taină: *Şi am văzut ca o mare de cristal, amestecată cu foc, şi pe biruitorii fiarei şi ai chipului ei şi ai numărului numelui ei stând în picioare pe marea de cristal şi având alăutele lui Dumnezeu* (Apoc. 15, 2). Dumnezeieştile alăute sunt fără doar şi poate un simbol al fericirii duhovniceşti şi al înălţării de laude către Ziditorul.

Unii îşi pun însă întrebarea: „Pentru ce Dumnezeu îngăduie să vină Antihristul, iar oamenii să aibă parte de o atât de mare vătămare duhovnicească?” Fericitul Teofilact

răspunde: „Nu vă temeți! Antihristul va câştiga de partea sa doar pe cei care pier, care chiar şi dacă nu ar fi venit el ar fi rămas necredincioşi." Pentru necredința lor *Dumnezeu le trimite o lucrare de amăgire* (adică îi lasă să rătăcească – *n.n.*), *ca ei să creadă minciuni. Ca să fie osândiți toți cei ce n-au crezut adevărul, ci le-a plăcut nedreptatea* (II Tes. 2, 11-12).

În amintitele cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel o puternică impresie fac expresiile aşezate una după alta, în care se vorbeşte despre credința în adevăr şi credința în minciună. În zadar se laudă unii că, chipurile, nu cred în nimic. Dimpotrivă, cred, însă nu în adevăr, ci în minciună, pe care o preferă înaintea adevărului revelației dumnezeieşti. Deosebirea între unii şi alții e în soarta lor extremă: în vreme ce credincioşii în adevăr ating țelul vieții lor omeneşti – mântuirea sufletului (I Ptr. 1, 9) –, cei ce cred în minciună vor pieri veşnic.

Pentru întărirea celor ce cred în Hristos, în acele timpuri înfricoşătoare, Dumnezeu va trimite din cer doi martori neclintiți ai adevărului, doi drepți vechi-testamentari, propo-

văduitori şi mari făcători de minuni, care prin cuvântul şi fapta lor se vor împotrivi lui Antihrist. După învăţătura Sfinţilor Părinţi, aceşti ultimi trimişi şi vestitori ai lui Dumnezeu vor fi Enoh şi Ilie (vezi Mal. 4, 5-6; Sir. 44, 15; Iuda 1, 14-15).

Despre Sfântul Proroc Ilie citim în Sfânta Scriptură următoarea dumnezeiască profeţie: *Iată că Eu vă trimit pe Ilie prorocul, **înainte de a veni ziua Domnului cea mare şi înfricoşătoare. El va întoarce inima părinţilor către fii şi inima fiilor către părinţii lor*** (Mal. 4, 5-6; vezi Mc. 1, 17). După tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur, cuvintele proroceşti de mai sus arată limpede că „Tesviteanul (Ilie) va veni înaintea celei de-a Doua Veniri a lui Hristos. El însuşi lămureşte şi pricina acestei a doua veniri a lui – de a convinge pe evrei să creadă în Hristos, ca atunci când Hristos Se va arăta să nu piară cu toţi pentru totdeauna. Pentru aceasta şi Hristos, aducând aminte aceste lucruri, a spus despre Ilie că ***va aşeza la loc toate*** (Mt. 17, 11), adică va îndrepta necredinţa iudeilor care vor trăi în acele vremuri. Prorocia este întru totul exactă. Prorocul a spus:

va întoarce inima părinților către fii. Părinții Apostolilor au fost iudei... Ilie va întoarce inima părinților către învățătura fiilor, adică a Apostolilor." Ilie, preînchipuind slujirea Sfântului Ioan Botezătorul (vezi Lc. 1, 17), se va arăta la sfârşitul lumii, ca **„al doilea mergător înainte al venirii lui Hristos"**, după cum cântă Biserica în troparul sfântului (20 iulie).

Se ştie că Enoh şi Ilie nu au murit, ci au fost răpiți la cer (Fac. 5, 24; IV Regi 2, 11). Acum, cu îngăduința lui Dumnezeu, vor fi însă ucişi de Antihrist pentru neînfricata lor propovăduire, ca să treacă astfel prin porțile morții şi să primească pentru sfârşitul lor mucenicesc o şi mai mare răsplată de la Dumnezeu. Trei zile şi jumătate trupurile lor azvârlite vor rămâne neîngropate, spre batjocură, pe străzi. Iar după aceasta, spre marea înfricoşare a potrivnicilor lor, ei vor învia *şi se vor sui la cer, în nori, şi vor privi la ei duşmanii lor* (Apoc. 11, 12).

Împărăția lui Antihrist nu va dura mai mult de trei ani şi jumătate (Dan. 7, 25; Apoc. 13, 5). Pentru cei aleşi, Dumnezeu va scurta acele zile înfricoşătoare ale încercărilor (Mt. 24,

22). Sfârşitul hulitorului de Dumnezeu va fi înfricoşător. Domnul Iisus Hristos îl va ucide cu duhul gurii Sale şi prin strălucirea Venirii Sale îl va nimici (II Tes. 2, 8). Potrivnicul lui Dumnezeu va fi azvârlit împreună cu diavolul în iezerul de foc şi de pucioasă, ca să fie chinuit acolo în vecii vecilor (Apoc. 20, 10). Astfel se va sfârşi împărăţia lui Antihrist şi se va deschide veşnica Împărăţie a lui Hristos, care nu va avea sfârşit (Lc. 1, 33; Dan. 2, 44).

Aşa ne învaţă cuvântul dumnezeiesc şi tot astfel cred toţi creştinii dreptmăritori. Odată cu surparea împărăţiei lui Antihrist se va încheia şi istoria întregului pământ şi va veni sfârşitul!...

Fericitul Ieronim scrie: „Vine, vine, da, vine acea Zi, în care toate cele trecătoare şi muritoare vor fi preschimbate în netrecătoare şi nemuritoare! Fericită acea slugă pe care Domnul o va afla priveghind! Atunci, la glasul trâmbiţei, pământul se va cutremura cu toţi cei care locuiesc pe el, iar aceştia se vor bucura!"

Primejdia că zilele planetei noastre sunt numărate mai dinainte neliniştește astăzi întreaga umanitate.

S-a demonstrat că, independent de profețiile biblice, nu puțini oameni de știință, la unison cu Cuvântul lui Dumnezeu, vorbesc cu mare neliniște despre inevitabilul sfârșit al lumii. Unii dintre ei nu acceptă nicicum că, scriind despre o inevitabilă catastrofă, afirmă în realitate prorocirile Sfintei Scripturi. Alții își dau însă seama de aceasta și nu se rușinează să o mărturisească.

Filosoful contemporan Karl Jaspers, de pildă, scrie: „Despre totala pieire vorbesc toți vechii proroci. Va veni ziua lui Iehova, când toți vor fi nimiciți. Despre sfârșitul lumii au vorbit și primii creștini ca despre un lucru apropiat, de neînlăturat. Astăzi cugetarea asupra unei asemenea perspective este, de asemenea, inevitabilă, **aceasta fiind deja o realitate a situației noastre** (tehnice – *n.n.*)." Astfel, gândirea oamenilor de știință întărește adevărul dumnezeieștilor prorociri despre care Hristos a spus: *Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece!* (Mt. 24, 35).

Progresul tehnicii ne ușurează viața, însă unii nu se bucură de acest progres întru rău. Dimpotrivă, o oareca-

re greutate şi o teamă înfiorătoare îi cuprind pe toţi oamenii la împlinirea prorocirii lui Hristos: *Şi vor fi semne în soare, în lună şi în stele, iar pe pământ **spaimă întru neamuri** [...]. Iar **oamenii vor muri de frică şi de aşteptarea celor ce au să vină peste lume**, căci puterile cerurilor se vor clătina* (Lc. 21, 25-26).

Primejdia nu vine doar din nebuneştile războaie pregătite cu noi şi preadistrugătoare arme. Mergând spre pieire, omenirea este înfricoşată întru totul de **tehnica sa, care vatămă fără milă mediul înconjurător**... Învăţaţii ecologişti trag neîncetat semnale de alarmă cum că văzduhul, pământul şi apele se otrăvesc din pricina industriei în plină dezvoltare şi din resturile radioactive poluante ale centralelor nucleare.

Aceste înfricoşătoare evenimente au fost de mult profeţite de Cuvântul dumnezeiesc, în care citim despre **otrăvirea pământului şi a apelor**, în urma căreia mulţi oameni vor pieri (Apoc. 8, 10-11). Această moarte colectivă este cunoscută deja, ca urmare a exploziei atomice asupra oraşelor Hiroshima şi Nagasaki, cât şi după tragica avarie nucleară de la

Cernobâl. Au murit sute de mii de oameni, alții mor și acum, din pricina **radiațiilor radioactive.**

Însă omul pământesc se apleacă cu ușurință spre uitarea tuturor acestor lucruri. Astfel, el se aseamănă întru totul furnicilor. Precum ele, după ce le-a fost surpat din temelie mușuroiul, temătoare, încep să-l refacă, tot astfel și oamenii, disprețuind luarea-aminte la întâmplările cele rele, nu merg pe calea pocăinței, nu cugetă asupra cauzelor care au produs catastrofa, nici nu se gândesc la moarte și la Judecata care îi așteaptă dincolo, ci încep din nou construirea mușuroiului lor și se îngrijesc doar de el, și nu de sufletul lor, ca și cum ar fi zidiți doar pentru pământ, pentru trup, și nu pentru viața duhovnicească. Sfântul Apostol Petru grăiește limpede: *Deci, dacă toate acestea se vor desființa,* ***cât de mult vi se cuvine vouă să umblați întru viață sfântă și în cucernicie, așteptând și grăbind venirea zilei Domnului!*** (II Ptr. 3, 11-12).

Mulți dintre oameni, atrași peste măsură de satisfacțiile trecătoare ale vieții, trăiesc zi după zi, fără nici un fel de grijă, ca și când înfricoșarea cea de

obşte care atârnă asupra lumii nu s-ar referi şi la ei. Şi această pierzătoare lipsă de grijă a fost profeţită de Hristos ca un semn al apropiatei Lui Veniri. *Şi precum a fost în zilele lui Noe, tot aşa va fi şi în zilele Fiului Omului: mâncau, beau, se însurau, se măritau până în ziua când a intrat Noe în corabie şi a venit potopul şi i-a nimicit pe toţi. Tot aşa precum a fost în zilele lui Lot: mâncau, beau, cumpărau, vindeau, sădeau şi zideau. Iar în ziua în care a ieşit Lot din Sodoma a plouat din cer foc şi pucioasă şi i-a nimicit pe toţi. La fel va fi în ziua în care se va arăta Fiul Omului* (Lc. 17, 26-30).

Însă, pe lângă această atitudine indiferentă faţă de profeţiile biblice despre sfârşitul lumii, trebuie remarcată şi căderea într-o altă latură – mai cu seamă în unele medii sectare –, care se preocupă neîncetat cu profeţiile apocaliptice şi cu tâlcuirile eronate ale celor spuse de Domnul în legătură cu ziua şi ceasul Venirii Lui (Mt. 24, 36). Există oameni care, în ciuda faptului că au fost preveniţi *că despre ziua aceea şi despre ceasul acela nimeni nu ştie* (Mc. 13, 32), cu o permanentă curiozitate se interesează **când va avea loc cu exactitate** această venire – oare nu

în anul 2000?! Răspândesc chiar zvonuri, cum că acea dată este conținută, chipurile, în Biblie, lucru întru totul neadevărat (vezi II Ptr. 3, 8).

O astfel de atracție nesănătoasă, oricât ar fi de binecuvântată la chip, pe atât este în realitate de vătămătoare, intrând în sfera celor neîngăduite oamenilor – în sfera dumnezeieştii atotcunoaşteri. În loc să se ocupe cu pocăința şi cu faptele bune, astfel de oameni sunt atraşi de calcularea „zilei şi ceasului". O astfel de năzuință către pătrunderea cutezătoare în necunoscut pricinuieşte adesea înşelări în credință şi primejdioase căderi psihice. De aceea, să nu ne ocupăm cu cele ce nu se cer de la noi, ci să le săvârşim pe cele care ne-au fost lăsate ca datorie, adică să priveghem neîncetat şi să ne rugăm, ca să nu cădem în ispită (vezi Mt. 26, 41). Şi să ne ținem de curata credință ortodoxă, departe de orice rătăcire și aproape de Biserica Ortodoxă – adevărata Biserică a lui Hristos, care nu în zadar este numită *stâlp şi temelie a adevărului* (I Tim. 3, 15). Chiar dacă va veni sfârşitul lumii, fie şi peste câțiva ani ori poate peste câteva sute de ani, nu are vreo

importanță pentru noi, oamenii muritori. Prin sfârșitul vieții pământești, pentru noi are loc totodată și sfârșitul lumii!

Să urmăm sfatul preaminunat al **Sfântului Chiril al Ierusalimului**, care spune: „Nimeni să nu vă ispitească privitor la vremuri! Căci este spus: *Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa* (Fapte 1, 7). Nu îndrăzni să spui cu hotărâre că aceasta va fi la o anume dată, însă nici nu te lăsa pradă unui vis fără de griji!"; „Pentru aceasta fii prevăzător! Știi semnele lui Antihrist; și nu doar ți le aminti, ci și celorlalți cu râvnă vestește-le!"

Noi am lămurit într-un întreg capitol problema despre apropiatul sfârșit al lumii și prin aceasta pare a ne fi îndepărtat de la tema vieții de după viață. Doar la prima vedere însă. În realitate, am completat cele expuse cu multe adevăruri importante, cuprinzând în ele nu doar informații despre soarta fraților și surorilor noastre care au răposat, ci și despre soarta acelora care vor rămâne vii până la cea de-a Doua Venire a lui Hristos. Ce va fi cu ei? Vor muri oare ei, ca să învie-

ze? Nu! Sfântul Apostol Pavel scrie simplu şi lămuritor: *Iată, taină vă spun vouă: Nu toţi vom muri, dar toţi ne vom schimba, deodată, într-o clipeală de ochi la trâmbiţa cea de apoi. Căci trâmbiţa va suna şi morţii vor învia nestricăcioşi, iar noi ne vom schimba. Căci trebuie ca acest trup stricăcios să se îmbrace în nestricăciune şi acest (trup) muritor să se îmbrace în nemurire* (I Cor. 15, 51-53). Acelaşi adevăr îl descoperă Sfântul Apostol Pavel şi în Epistola I către Tesaloniceni, în care citim: *Căci aceasta vă spunem, după cuvântul Domnului, că* ***noi cei vii, care vom fi rămas până la venirea Domnului****, nu vom lua înainte celor adormiţi. Pentru că Însuşi Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului şi întru trâmbiţa lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer, şi cei morţi întru Hristos vor învia întâi. După aceea,* ***noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiţi, împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh****, şi aşa pururea vom fi cu Domnul* (I Tes. 4, 15-17).

Iată, aceasta trebuie să ştim noi, creştinii ortodocşi, întru lumina Duhului Sfânt şi să nu cădem pradă înşelării. *Iar ziua Domnului va veni ca un fur* **noaptea** (II Ptr. 3, 10). Toţi vor

fi luați pe neașteptate. *Atunci, din doi care vor fi în țarină, unul se va lua și altul se va lăsa* (Mt. 24, 40). Cum se tâlcuiesc aceste cuvinte tainice ale lui Hristos? Sfântul Teofilact le dă lor o lămurire cât mai exactă: „Când toți vor fi fără de grijă și-și vor vedea de ocupațiile lor, unul, care este drept, va fi luat, ca să întâmpine pe Domnul în văzduh, iar altul, care este păcătos, va fi lăsat."

Iar morții vor învia, ca să se arate împreună cu cei vii, răbdând într-o clipă tainică schimbare, înaintea Judecății celei drepte a lui Dumnezeu. Această înviere se va face la porunca lui Iisus Hristos (vezi In 5, 28). Domnul ne-a arătat puterea Lui asupra morții prin învierea fiului văduvei din Nain, a fiicei lui Iair și a fratelui Martei și Mariei. *Lazăre, vino afară!* (In 11, 43) – l-a strigat El cu mare glas pe cel mort de patru zile, înaintea mormântului. Și glasul Fiului lui Dumnezeu a ajuns până la adâncimile iadului, l-a chemat de acolo pe acel suflet și acesta s-a întors în trupul lui, care începuse să putrezească (vezi In 11, 39). Tot astfel va fi și la cea de-a Doua Venire a lui Hristos. Cu dumnezeiască

poruncă Hristos îi va învia pe toţi oamenii adormiţi din veac.

Astfel, prin învierea cea de obşte se va încheia istoria umanităţii mult pătimitoare; iar după Judecata cea de obşte a lui Dumnezeu se va deschide veşnicia.

IV

Înfricoşătoarea Judecată de Apoi

Judecata cea de obşte a lui Dumnezeu este prorocită încă din Vechiul Testament. În *Psaltire* citim: *Iar Domnul rămâne în veac; gătit-a scaunul Lui de judecată. Şi El* ***va judeca lumea****; cu dreptate va judeca popoarele* (Ps. 9, 7-8; vezi și Fapte 17, 31). *Pentru că noi toți* – după cuvintele Sfântului Apostol Pavel – ***trebuie să ne înfățişăm înaintea scaunului de judecată*** *al lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău* (II Cor. 5, 10).

Ziua Judecății, cunoscută numai de Domnul, va veni, după cum am spus, **ca un fur.** *Căci precum fulgerul iese de la răsărit şi se arată până la apus, aşa va fi şi venirea Fiului Omului* (Mt. 24, 27). În aceeaşi zi Antihristul va pieri ucis de duhul lui Iisus Hristos

şi de strălucirea Venirii Lui (II Tes. 2, 8). Cei care au răposat din veac vor auzi atunci atotputernicul şi creatorul glas al Fiului lui Dumnezeu, căci El – prin Care toate s-au făcut – va preface şi pe oameni, şi lumea. Despre El, Cuvântul lui Dumnezeu a spus în Vechiul Testament: *Că El a zis şi s-au făcut, El a poruncit şi s-au zidit* (Ps. 32, 9; vezi In 1, 3). El va chema pe cei morţi şi îi va învia din mormintele lor, iar cei vii într-o clipită se vor schimba din muritori în nemuritori (vezi I Cor. 15, 51-52). Şi toţi se vor aduna înaintea tronului lui Hristos, ca să fie judecaţi după faptele lor (vezi In 5, 28-29).

Mântuitorul, pogorându-Se cu iubire de oameni până la înţelegerea noastră pământească, ne prezintă grăitor aceasta: *Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, şi toţi sfinţii îngeri cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale. Şi se vor aduna înaintea Lui toate neamurile şi-i va despărţi pe unii de alţii, precum desparte păstorul oile de capre. Şi va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga* (Mt. 25, 31-33). Asupra acestor oameni despărţiţi El va pronunţa dreapta sa judecată definitivă.

Această procedură judiciară nu trebuie să ne-o închipuim ad litteram, brută, materială, ci în chip **duhovnicesc,** căci *Duh este Dumnezeu* (In 4, 24) şi lucrează duhovniceşte. **Sfântul Vasile cel Mare** grăieşte limpede: „Nu trebuie să cugetăm că Venirea Domnului va fi legată de un anume loc şi va fi oarecum fizică, ci trebuie să-L aşteptăm în slava Tatălui – **în acelaşi timp în întregul Univers.**" Într-o altă lucrare a sa el scrie: „Bună este Judecata Domnului, nefiind **ea silnică,** ci, dimpotrivă, având ceva în comun cu acele proceduri judiciare care se săvârşesc în mijlocul oamenilor şi care dau posibilitatea de îndreptăţire (apărare), ca, văzându-şi faptele sale cu atâta limpezime, omul singur să cadă de acord că pedeapsa lui este întru totul dreaptă... Scriptura se foloseşte de un tablou al judecăţii ca să ne îmboldească spre purtarea de grijă, ca astfel să nu uităm a cugeta la dreptatea ei. E adevărat – printr-o **putere de nedescris**, într-o clipită, toate faptele vieţii noastre se vor arăta ca un tablou în amintirea sufletului nostru... **Cărţile** pomenite de Daniel (Dan. 7, 10) ce altceva ar putea însemna în afa-

ră de reproducerea din partea Domnului în amintirea omului a priveliştii tuturor celor săvârşite de noi, astfel încât **toți să-şi amintească faptele lor şi oamenii să vadă pentru ce sunt osândiți**."

Tot astfel grăieşte şi **Fericitul Augustin**: „Trebuie să socotim că printr-o **oarecare putere dumnezeiască** şi uimitoare vioiciune vor fi chemate înaintea ochilor minții fiecărui om toate faptele lui, atât cele bune, cât şi cele rele, încât această mărturisire să osândească ori să îndreptățească conştiința acestuia; astfel vor fi osândiți împreună toți şi fiecare – în parte. Această dumnezeiască putere este numită în mod evident **carte**; căci e ca şi cum s-ar citi toate cele care, sub dumnezeiasca lucrare, sunt reproduse în minte."

Însă despărțirea oamenilor drepți şi nedrepți – a oilor de capre (vezi Mt. 25, 32-33) – nu se va face chiar în ceasul Înfricoşătoarei Judecăți. Ea începe încă din această viață şi atârnă de noi înşine, care alegem cu propria noastră voie unde să ne aflăm – cu oile ori cu caprele. Acolo însă această despărțire va fi definitivă. Aici, pe pământ,

păcătoşii şi drepţii trăiesc împreună şi adesea noţiunile se confundă: păcătoşii trec drept oameni buni, iar drepţii sunt huliţi ca păcătoşi. Acolo una ca aceasta nu va mai fi cu putinţă. În lumina desăvârşitei înţelepciuni a lui Hristos se vor arăta într-o clipită toate nelegiuirile, chiar şi cele mai ascunse; vor fi luminate toate ungherele întunecoase al sufletului, chiar şi cele mai tainice dintre ele, şi va ieşi la iveală orice cuget, fie şi cel mai de neluat în seamă. Aceasta a exprimat-o Sfântul Apostol Pavel prin cuvintele: *De aceea, nu judecaţi ceva înainte de vreme, până ce nu va veni* ***Domnul, Care va lumina cele ascunse ale întunericului şi va vădi sfaturile inimilor*** (I Cor. 4, 5). Tâlcuind aceste cuvinte, Fericitul Teofilact scrie: „Acum sunt ascunse faptele cele rele (înţelese din expresia „cele ascunse ale întunericului" – *n.n.*) şi adesea omul necinstit şi răzvrătit pare ca fiind drept. Dar atunci Dumnezeu va dezvălui totul şi vor ieşi la iveală chiar şi intenţiile inimilor noastre..."

Înfricoşător va fi pentru noi faptul că toţi vor privi acolo păcatele noastre, că vor fi descoperite şi cele mai

ascunse gânduri ale noastre, căci acolo totul se va vedea şi va fi cunoscut. Noi vom vedea acolo și pe oamenii care au trăit cu mult timp înaintea noastră, pe cei cu care nu ne-am întâlnit personal în viața noastră, tot astfel cum bogatul l-a cunoscut nu doar pe Lazăr, pe care, pe când trăia, îl zărise adesea înaintea porților sale, ci şi pe Avram, pe care, mai înainte, nicicând nu îl văzuse. Toți vor fi martori ai ruşinii noastre, dacă nu ne-am pocăit la vremea cuvenită. Atunci ne va fi limpede că sfinții, către care cu fățărnicie grozavă ne-am rugat, ne-au văzut şi continuă să ne vadă în toată groaznica noastră stare morală. Rudele din neamul nostru, prietenii care au adormit... se vor minuna când vor înțelege că nu am fost aşa cum ne arătam. Atunci copiii vor vedea faptele nelegiuite ale părinților lor şi, după cuvintele **Sfântului Efrem Sirul**, îi vor mustra pentru viața lor neîndreptată. Atunci Judecătorul va judeca toate nepărtinitor, neluând aminte **la fața omului, ci la inima lui** (I Regi 16, 7). Atunci toți cei nedrepți se vor înfiora şi vor amuți văzându-se fără nici o scăpare, căci nu are cine să-i apere

pe ei în acele clipe. Vremea mijlocirii va fi trecut fără întoarcere!

Sfântul Vasile cel Mare scrie: „Pentru orice legiuitor, judecata asupra celor judecaţi după legea dată de el constă în compararea acuzatului cu cele dispuse de lege. În acest sens Domnul grăieşte: *Cuvântul pe care l-am spus acela îl va judeca* (vezi In 12, 48). Nu trebuie să ne gândim că va trece multă vreme până ce toţi îşi vor vedea faptele lor. Într-o clipă mintea va lua aminte atât la Judecător, cât şi la urmările dumnezeieştii Judecăţi; ea îşi va închipui totul cât mai viu... şi va vedea ca într-o oglindă închipuirea acelor lucruri pe care le-a săvârşit."

Pentru noi, oamenii veacului al XX-lea, veac al unei tehnici uimitoare, aceasta nu ne pare atât de neînţeles şi de necrezut, aşa cum ar fi putut să pară oamenilor din veacurile trecute. Dacă astăzi omul poate să scrie şi să reproducă prin mijloace tehnice tot mai performante nu doar glasurile, cele spuse de oameni, ci şi faptele lor, cu atât mai mult Dumnezeu poate să „scrie" în „cărţile" Sale toate faptele, cuvintele şi chiar gândurile noastre, pentru a ni le aduce aminte la Înfrico-

şătoarea Judecată şi să ne osândească pentru ele. Aceasta o exprimă grăitor Sfântul Proroc Daniel când scrie: *Judecătorul* (împreună cu Apostolii şi sfinţii – Mt. 19, 28) s-*a aşezat şi cărţile au fost deschise* (Dan. 7, 10). Iar în Apocalipsă citim: *Şi am văzut pe morţi, pe cei mari şi pe cei mici, stând înaintea tronului şi* ***cărţile au fost deschise; şi o altă carte a fost deschisă, care este cartea vieţii****; şi morţii au fost judecaţi din cele scrise în cărţi, potrivit cu faptele lor* (Apoc. 20, 12).

Văzătorul în Taină „a spus – tâlcuieşte Fericitul Augustin – că au fost deschise **cărţile** şi o altă carte care, fiind cea de pe urmă, nu a trecut-o sub tăcere, ci a spus: această carte este **cartea vieţii oricărui om în parte**. Acele cărţi pomenite mai înainte sunt sfintele cărţi atât cele vechi-testamentare, cât şi cele nou-testamentare. În aceste cărţi se arată ceea ce a rânduit Dumnezeu să săvârşim prin poruncile Sale, iar în Cartea Vieţii fiecărui om se vede câte dintre acelea care au fost poruncite le-am împlinit ori nu le-am împlinit."

De aici rezultă limpede că nu Dumnezeu ne va osândi la chinurile cele

veşnice, ci propriile noastre fapte rele, pe care am fi putut să le dezrădăcinăm din inima noastră printr-o simplă mărturisire şi nevoinţă duhovnicească, dacă am fi avut mai multă frică de Dumnezeu, mai multă credinţă şi am fi fost mai osârduitori.

Într-o rugăciune a Bisericii citim: „La Înfricoşătoarea Judecată, fără de pârâşi voi fi vădit şi fără de martori voi fi osândit, căci se vor deschide **cărţile conştiinţei** şi lucrurile cele ascunse se vor descoperi."

Descriind tabloul Înfricoşătoarei Judecăţi, Sfântul Ioan Gură de Aur arată limpede, pe temelia cuvintelor lui Hristos, că nu Fiul lui Dumnezeu ne va judeca, ci propriile noastre fapte rele. Ţinând seama de cuvintele spuse de Domnul: *Veniţi,* ***binecuvântaţii Tatălui Meu, moşteniţi*** *împărăţia cea pregătită vouă de la întemeierea lumii* (Mt. 25, 34), Sfântul Ioan Gură de Aur spune despre Dreptul Judecător: „El nu a spus: «**luaţi** (Împărăţia), ci **moşteniţi-o** ca fiind a voastră, ca părintească, ca dăruită vouă din veac»... Iar celor osândiţi le grăieşte astfel: *Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor* (nu de la Tatăl, căci nu El i-a blestemat, ci propriile

lor fapte), *în focul cel veşnic, care este* ***gătit*** **(nu vouă,** ci) *diavolului şi îngerilor lui* (Mt. 25, 41). Când le-a vorbit lor despre Împărăţie, Hristos a adăugat: pregătită vouă de la facerea lumii, iar când le-a vorbit despre foc El a grăit nu astfel, ci a adăugat: **pregătit diavolului**. Împărăţia am pregătit-o pentru voi – spune El –, iar focul nu e pentru voi, ci pentru diavol şi pentru îngerii lui. Dar, pentru că **voi înşivă aţi ales focul**, vă învinuiţi acum singuri!"

„Raiul şi iadul atârnă de modul în care noi Îl primim pe Dumnezeu şi dumnezeiasca dragoste – scrie un credincios grec contemporan. Vom răspunde oare la dumnezeiasca dragoste cu dragoste ori vom răspunde la dragostea Lui cu ură? Aici este o deosebire fundamentală. Această deosebire ţine întru totul de noi, de libertatea noastră, de izvorul nostru lăuntric al liberului arbitru. Nu e vorba de un act exterior, ci de o legătură lăuntrică faţă de Ziditorul nostru, care răzbate din străfundurile inimii noastre... Această libertate, acest izvor, această dispoziţie lăuntrică faţă de Ziditorul nostru este cea mai valoroasă esenţă pentru persoana noastră veşnică [...], aceas-

ta e ceea ce ne face să fim cu adevărat aşa cum suntem, aceasta este persoana noastră veşnică – luminată ori întunecată, iubitoare ori plină de ură..."[1]

„Dumnezeu este adevăr şi lumină. Dumnezeiasca Judecată nu e nimic altceva în afară de drumul nostru înaintea adevărului şi luminii. În ziua Înfricoşătoarei Judecăţi toţi oamenii se vor arăta goi în faţa atotpătrunzătoarei Lumini a adevărului. «Cărţile», adică inimile noastre, se vor deschide... Atunci se va dezvălui ceea ce avem în inimi. Dacă în ele există dragoste de Dumnezeu, ele se vor bucura văzând lumina cea dumnezeiască. Dar dacă în aceste inimi există ură către Dumnezeu, acei oameni vor suferi primind în inimile lor deschise atotpătrunzătoarea Lumină a adevărului, de care ei s-au lepădat întreaga lor viaţă."[2]

În privinţa dumnezeieştii Judecăţi Sfântul Proroc Osea a spus despre cei păcătoşi: *Nu cugetă în inimile lor că Eu Îmi aduc aminte de răutăţile lor. Faptele lor Mă împresoară; ele se întâmplă înain-*

[1] Alexandros Kalomiros, *The River of Fire* (trad. în lb. bulgară), pp. 114-115.
[2] Idem, p. 118.

tea ochilor Mei (Osea 7, 2). După tâlcuirea **Sfântului Vasile cel Mare**, aceasta înseamnă: cei păcătoşi nu vor avea un alt pârâş în afara propriilor fapte, care îi vor înconjura şi din care, totodată, se va arăta chipul lor îngrozitor. „Se vor arăta orice desfrânare, preadesfrânare, amintind noaptea şi mijloacele căderii în păcat."

Atunci sufletul, văzând ce înfiorătoare urmări i-a adus trupul lui cel nesățios de păcat, îi va spune, după scrierea plină de sfătuire a Sfântului Dimitrie al Rostovului: „Blestemat să fii, vrednicule de plâns trup, căci prin îndulcirea ta cu păcatul m-ai înşelat şi m-ai dus în patimi nelegiuite!" Iar trupul îi va spune sufletului: „Blestemat să fii şi tu, vrednicule de plâns suflet, căci m-ai condus în chip josnic! Tu nu m-ai înfrânat de la faptele cele rele prin înțelepciunea dată ție de Dumnezeu, ci la toate te-ai învoit cu mine. Orice păcat am dorit, tu te-ai învoit împreună cu mine la acesta şi astfel împreună am mâniat pe Ziditorul nostru." Atunci sufletul îi va spune iarăşi: „Vai ție, vrednicule de plâns trupule al meu, căci tu ai vătămat pe aproapele, ai răpit... ai furat şi ai ucis!" Trupul

îi va răspunde astfel: „Vai şi ţie, vrednicule de plâns suflete al meu, căci te-ai nevoit împreună cu mine la toate acestea! Tu m-ai îmboldit către mânie şi furie, ca să aduc vătămare, să bat şi să ucid. Tu m-ai îmboldit spre lăcomie şi setea de bogăţie, ca să răpesc şi să fur cele străine. Tu întru tot răul m-ai însoţit, întru toate ai fost învăţătorul şi sprijinitorul meu, astfel că fără tine eu nu aş fi săvârşit nimic!"

După ce trupul şi sufletul s-au mustrat unul pe celălalt, ele vor cădea în mare frică şi vor fi cuprinse de o ruşine nespusă, căci faptele lor se vor descoperi înaintea tuturor, acele fapte săvârşite în taină, în loc ascuns, în întunericul nopţii, fără a fi văzute de cineva. După hotărârea lui Dumnezeu, această mustrare a păcatelor nemărturisite şi ascunse cu grijă va fi săvârşită, fără doar şi poate, înaintea ochilor întregii omeniri, după cum şi Hristos a spus: *Căci nu este nimic ascuns, care să nu se dea pe faţă şi nimic tainic, care să nu se cunoască şi să nu vină la arătare* (Lc 8, 17). Iar această descoperire a faptelor noastre tainice va fi unul din înfricoşătoarele chinuri pentru noi la Judecata de Apoi.

„Ştiţi – spune Sfântul Dimitrie al Rostovului – că firea omului nicicum nu iubeşte să fie mustrată pentru faptele ei cele rele. Ea se teme şi se ruşinează de păcatele sale. Furul se înfricoşează să nu-i fie descoperită răpirea sa şi să nu fie pedepsit pentru ea. Pentru aceasta toţi se străduiesc să-şi ascundă faptele lor de răpire... Cel desfrânat caută să nu-i fie cunoscută de oameni fapta lui de desfrânare şi de aceea caută un loc întunecat şi tainic pentru nelegiuirea sa. Chiar şi la Taina Spovedaniei el nu ar dori să spună înaintea părintelui duhovnicesc adevărul şi ascunde fapta lui cea de ruşine. Răufăcătorului nu-i place să-i fie descoperite faptele rele. Scriptura spune: *Nu certa pe cel batjocoritor, ca să nu te urască* (Pilde 9, 8). Dacă cineva e cu adevărat fur şi înaintea oamenilor e numit astfel, unuia ca acestuia îi va plăcea oare să-i spui în acest chip? Dacă cineva este cu adevărat ucigaş şi tu îl numeşti ucigaş înaintea multora, îi va fi lui plăcută una ca aceasta? Dacă cineva este cu adevărat răpitor, tâlhar, silnic, şi tu îi vei spune înaintea oamenilor că este astfel, va iubi el un astfel de fapt?..."

„Să cugetăm ce frică, ce ruşine va fi în acea zi, când se vor dezvălui înaintea întregului univers toate faptele noastre rele şi necurate – înaintea adunării prorocilor, apostolilor, mucenicilor, sfinţilor, preacuvioşilor şi drepţilor. Toţi vor vedea faptele noastre rele, toţi se vor minuna de lipsa noastră de ruşine, toţi se vor înfricoşa că noi am îndrăznit să săvârşim asemenea fapte! Atunci se vor împlini cuvintele Evangheliei: *De aceea, câte aţi spus la întuneric se vor auzi la lumină; şi ceea ce aţi vorbit la ureche, în odăi, se va vesti de pe acoperişuri* (Lc. 12, 3). Furul i-a şoptit celui asemenea lui la ureche, desfrânatul asemenea celui desfrânat. Iar în acea zi toate convorbirile noastre întinate vor răsuna precum o trâmbiţă cu mare glas în urechile întregii lumi. O, câtă ruşine ne va cuprinde atunci pe noi, păcătoşii!"

„Mai cu seamă ne vor ruşina pe noi aceia care în această viaţă au fost asemenea nouă, păcătoşi, dar care, spre deosebire de noi, cei care nu am făcut pocăinţă, s-au îndreptat printr-o pocăinţă curată şi s-au făcut vrednici să stea de-a dreapta Mântuitorului. Nu va fi ruşinos oare pentru cei des-

frânați, când vor zări acele chipuri cu care au păcătuit că sunt printre cei mântuiți pentru pocăința adusă, iar ei se vor vedea izgoniți, ruşinați şi osândiți?..."

„Dar ce vom spune despre acei oameni care în viață s-au socotit pe sine buni şi drepți şi au osândit pe ceilalți? Nu se vor umple oare de ruşine când vor vedea că împreună cu sfinții s-au proslăvit de Dumnezeu şi aceia pe care ei i-au osândit, asupra cărora au spus batjocuri şi pe care i-au socotit păcătoşi?..."

„Mulți sunt gata ca mai curând să moară decât să fie mustrați şi ruşinați înaintea poporului. Despre împărăteasa Cleopatra citim în istorie că a desfrânat cu Antoniu, ginerele împăratului roman Augustus. Antoniu, fiind trimis de cezarul Augustus în Egipt, s-a îndrăgostit acolo de Cleopatra; şi a părăsit-o pe soția sa, fiica lui Augustus, pentru a trăi în păcat cu Cleopatra, despărțindu-se de puterea socrului său. Încoronându-se ca împărat al Egiptului şi al întregului Răsărit, el a pornit război împotriva împăratului. Augustus a venit atunci împotriva lui cu mare oştire,

l-a înfrânt şi l-a ucis, iar Cleopatra urma să fie luată în prizonierat. Aflând că Augustus doreşte să o ducă înlănţuită la Roma şi simţind ce mare ruşine i se pregăteşte înaintea ochilor întregului popor roman, Cleopatra a hotărât ca mai bine să se sinucidă decât să suporte o asemenea ruşine. Ea şi-a înfipt un cuţit în piept, însă nu a reuşit să-şi facă o rană de moarte. În ciuda faptului că rana a fost legată nu cu plasture tămăduitor, ci cu un simplu bandaj, că a băut otravă, viaţa nu a părăsit-o. Atunci ea a poruncit să i se aducă un şarpe fioros, veninos, l-a apropiat de trupul ei şi, muşcată fiind de el, a murit... Această împărăteasă a dorit mai degrabă să-şi piardă viaţa decât să îndure ruşinea înaintea întregului popor. Tot astfel şi în ziua Judecăţii, păcătoşii vor dori să moară decât să fie legaţi în lanţurile de foc ale ruşinii şi să fie văădiţi înaintea tuturor noroadelor... Ei vor căuta moartea şi nu o vor afla şi vor rămâne întru ruşinarea lor pe vecie."

Această **ruşine** va fi legată şi de **veşnicul chin al conştiinţei**. Doar acela care a simţit încă din această viaţă ruşinarea cea înfricoşătoare a păca-

tului său săvârşit în taină şi dezvăluit poate să înțeleagă, în parte, veşnicul chin – de nesuportat – de pe cealaltă lume. Într-o mărturisire personală citim: „Am fost copil crescut în frica lui Dumnezeu. Pentru felul meu blând de a fi eram dat mereu exemplu. La şcoală învățam bine şi profesorii mă iubeau mult. Exista însă şi mult respect din partea mea față de ei. Mai cu seamă față de dirigintele clasei. Eram săraci, şi mie mi se părea strigător la cer să nu am bani ca să-mi cumpăr cărți de citit. Îmi plăcea foarte mult să citesc, adeseori adormind cu cartea în mână.

Într-o zi, pe când mă jucam cu prietenii mei, cineva mi-a propus să mergem la un vânzător ambulant de cărți care avea cărți de citit foarte frumoase, cu ilustrații minunate. Propunerea era foarte atrăgătoare, iar eu, fără s-o întreb pe mama, am plecat împreună cu ceilalți. Pe drum m-am plâns că nu am bani ca să-mi cumpăr o cărticică interesantă. Nici ceilalți nu aveau bani însă. Unul mai îndrăzneț a spus: «Putem să o furăm pentru tine.» Acest gând mi s-a părut înfricoşător şi l-am alungat de la sufletul meu. Nicicând

nu furasem până atunci şi nici nu îmi trecuse prin gând să fur.

Am ajuns la vânzător. Acesta îşi aranjase cărţile pe pervazul de piatră al unui gard şi aştepta clienţii. În acea clipă nu era însă nimeni. Noi – cei patru băieţi – ne-am apropiat de librarul ambulant şi l-am întrebat dacă putem să ne uităm la cărţi.

– Se poate, a spus el, privindu-ne cu oarecare suspiciune.

Ne-am împrăştiat de-a lungul rândului de cărţi şi am început să le răsfoim. Mulţime de cărţi! M-am aplecat cu sete când spre una, când spre alta, iar la sfârşit m-am oprit asupra unui roman de aventuri cu multe ilustraţii interesante. Nu-mi mai amintesc titlul lui, însă ştiu că acesta mi-a atras atenţia atunci. M-a robit chiar. Aş fi vrut să-l devorez! Nu aveam vreo posibilitate de a-l cumpăra, oricât mi-aş fi dorit.

Deodată, mi-am amintit de propunerea păcătoasă a prietenului nostru şi ceva ca o durere ascuţită mi-a străpuns inima: «Oare n-aş putea s-o fur?» Numai la gândul acesta m-am cutremurat pe de-a-ntregul. Încet-încet, răsfoind cartea, am reuşit cumva

să-mi vin în fire. Ilsutrațiile erau de la o pagină la alta tot mai interesante. Fără să vreau am privit spre librar. El părea că citeşte ceva şi nu ne acorda atenție. Credeam că nu mă vede. Şi, fără să-mi dau seama ce fac, am vârât cartea sub haină. Clipa următoare a fost cea mai înfricoşătoare din viața mea. Librarul s-a apropiat de mine, m-a prins zdravăn de mână şi a smuls cartea de sub brațul meu. M-a privit fioros şi a țipat:

– Acum voi chema un jandarm, să te ducă la secție şi să vezi acolo cum se fură cărțile!

Am înțepenit. Nu mai aveam putere nici să stau în picioare, darămite să fug. Primul simțământ care m-a încercat nu era teama de jandarm, cât mai ales ruşinea, ruşinea zdrobitoare față de prietenii mei, care se adunaseră în jurul meu şi priveau curioşi. Nu ştiu de ce, dar în acea clipă mi-a venit în gând dirigintele. Tremuram de groază că el poate fi pe undeva, pe aproape, că a văzut tot ce am făcut şi acum, la strigătul librarului, va veni degrabă şi se va convinge cum stau lucrurile în privința mea. Şi, dacă mă va vedea pe mine precum un

hoț în mâinile librarului, se va umple de mirare și-mi va spune cu asprime: «Furi? Nu mă așteptam din partea ta! Credeam că ești un băiat cuminte!»

La acest gând, că închipuirea ar putea să se prefacă în realitate, nu mă mai puteam stăpâni de rușine și împuținare sufletească. Ca și cum aș fi vrut să se deschidă pământul sub mine și într-o clipă să mă înghită!...

Una ca aceasta nu s-a întâmplat. Dirigintele nu a apărut. Librarul mi-a dat drumul, temându-se, poate, ca prietenii mei să nu înceapă cumva să fure în acea învălmășeală. Mă legănam fără să spun un cuvânt, mergând parcă beat către casă.

Mama a observat că mi se întâmplă ceva nefiresc și m-a întrebat:

– Nu cumva ți-e rău?

– Ce să am? m-am prefăcut eu, și astfel strașnica pățanie a luat sfârșit. Însă ea nu a putut să se șteargă din conștiința mea. Ani de-a rândul am ținut-o în sufletul meu ca pe o rană usturătoare și de fiecare dată, de cum îmi aminteam de ea, un fel de durere ascuțită pătrundea în inima mea și eu mă ostoiam de chin. Și astăzi ea este vie în amintirea mea, deși am spovedit-o din

tinerețe cu lacrimi amare de pocăință înaintea unui preot bătrân..."

Cine a avut asemenea trăiri, acela a simțit începutul iadului încă din această viață. Pentru unul ca acesta e limpede că la Înfricoşătoarea Judecată **conştiința noastră ne va judeca şi ne va osândi** – şi încă şi mai neînşelător decât orice altceva: ea va realiza întreaga dreptate a sentinței, pronunțată de Dreptul Judecător.

Preotul A. Delektorski cugetă minunat despre **conştiință**: „Noi înşine purtăm înăuntrul nostru fie mustrarea, fie încuviințarea faptelor noastre. Noi înşine, fără să observăm aceasta, ne slujim de păstrarea tuturor tainelor noastre, scriem cu de-amănuntul letopisețul propriului trecut. Când oamenii vor învia din morți, cartea conştiinței lor, pecetluită până atunci față de mulți, se va deschide şi cu uimire vom citi în ea toate câte am făcut, câte am grăit şi câte am cugetat... Conştiința va dezvălui înaintea tuturor toate faptele, gândurile şi cuvintele, şi aceasta nu în acel chip mincinos şi atrăgător în care le prezentăm noi uneori, ci le va arăta aşa cum au fost ele în realitate. **Mai întâi** multele în-

călcări de lege, de mult uitate, apar în amintirea celui vinovat cu atâta amănunțime, ca și cum au trecut doar câteva minute de la săvârșirea lor... **În al doilea rând**, multe cuvinte și fapte potrivnice învățăturii lui Hristos, care mai înainte păreau simple și puțin importante, acum se văd că sunt un rău nespus de mare și complicat. **Cel nechibzuit** va vedea cum în multe rânduri, citind cărți necenzurate, s-a făcut părtaș convorbirilor necurate, priveliștilor smintitoare, ajungând puțin câte puțin până la deplina răcire față de creștinism. **Cel ce grăiește în deșert** va vedea cum, dintr-odată, vorbind împotriva cinstei aproapelui, chipurile, fără vreo rea intenție, este lovit de o dureroasă săgeată mortală în piept. **Cel pus pe glume** va vedea cum uneori, făcând glume pe seama lucrurilor sfinte, folosind Scriptura ori limbajul bisericesc în derâdere, a îndepărtat de la calea adevărului mințile tinere, care altfel ar fi rămas cu o cugetare ortodoxă... Acele păcate care au fost tăinuite în străfundul inimii vor fi dezvăluite după înviere înaintea ochilor oamenilor și îngerilor. De obicei, **cel ce păcătuiește în taină** se

înşală pe sine cu nădejdea că faptele sale vor fi îngropate împreună cu el în mormânt şi vor pieri în adâncul pământului. Zadarnică nădejde!"

Focul conştiinţei îl va chinui pe om pe **dinăuntru neîncetat, în veşnicie**! „Fericit e acela – spune Sfântul Vasile cel Mare – care în Ziua dreptei Judecăţi a lui Dumnezeu, când Domnul va veni în lumină ca să descopere tainele întunericului şi să vădească cugetele inimii (vezi I Cor. 4, 5), se va învrednici [...] să stea fără de ruşine, întrucât conştiinţa lui nu şi-a întinat-o cu fapte păcătoase. Iar cei care au săvârşit rău, vor învia pentru înfricoşare şi ruşinare, ca să se vadă ei înşişi pe sine întru murdăria lor şi să-şi vadă pecetea păcatelor săvârşite de ei. **Şi poate lucrul cel mai înfricoşător în întunericul şi focul cel veşnic va fi acea ruşine cu care vor fi înveşniciţi păcătoşii**, care vor avea neîncetat înaintea ochilor lor urmele păcatului săvârşit în trup ca pe o pată de neşters, rămasă pentru totdeauna în amintirea sufletelor lor."

Sfântul Grigorie Teologul descrie partea păcătoşilor osândiţi la chin veşnic ca „**respingere de la Dumne-**

zeu şi ruşinare a conştiinţei care nu va mai avea sfârşit".

Iar **Sfântul Ioan Gură de Aur** spune că pentru cei păcătoşi nu va fi atât de înfricoşătoare supunerea la diferite chinuri, cât faptul că Bunul Dumnezeu Îşi va întoarce scârbit faţa de la ei. „Să ne închipuim chiar şi mii de gheene – spune el –, toate acestea nu înseamnă nimic în comparaţie cu nefericirea de a fi lepădaţi de Hristos şi de a auzi de la El: *Nu vă cunosc pe voi!* (Mt. 25, 12), cât şi de a auzi învinuirea că noi, când L-am văzut înfometat, nu I-am dat să mănânce. Într-adevăr, e mai bine să ne expunem la săgetări fără de număr de fulger decât să vedem cum faţa blândă a Domnului se întoarce de la noi şi cum ochiul Lui limpede nu vrea să ne mai privească. Şi, într-adevăr, dacă El pe mine, vrăjmaşul Său [...] într-atât m-a iubit, că pe Sine Însuşi nu S-a cruţat, ci a suferit moarte, iar eu, după toate acestea, i-am refuzat şi o bucată de pâine când El era înfometat, cu ce ochi voi privi către El?!"

Frica ce ne va cuprinde înaintea feţei dumnezeiescului Judecător o descrie în Apocalipsă Sfântul Văzător

în Taină astfel: *Iar cerul s-a dat în lături, ca o carte de piele pe care o faci sul și toți munții și toate insulele s-au mișcat din locurile lor. Și împărații pământului și domnii și căpeteniile oștilor și bogații și cei puternici și toți robii și toți slobozii s-au ascuns în peșteri și în stâncile munților, strigând munților și stâncilor: Cădeți peste noi și ne ascundeți pe noi de fața Celui ce șade pe tron și de mânia Mielului; că a venit ziua cea mare a mâniei lor, și cine are putere ca să stea pe loc?* (Apoc. 6, 14-17).

„Nu e o mai mare ușurare atunci – explică Sfântul Dimitrie al Rostovului – decât aceea de a fi ucis cu pietre ori de a fi zdrobit de o stâncă ce cade asupra ta. Căci, în acea vreme, păcătosul ar voi să rabde căderea pietrelor și munților asupra sa decât să vadă fața plină de mânie a lui Dumnezeu. Ce am aștepta oare să auzim noi, păcătoșii, de la acest chip mânios? Nimic altceva în afară de înfricoșătorul glas al lui Dumnezeu, care va fi atunci mai înspăimântător decât tunetele și fulgerele: *Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui* (Mt. 25, 41)! O, cum va cutremura acel glas pe toți

păcătoşii! Cum se vor cutremura cei nedrepţi, cei nelegiuiţi, preadesfrânaţii, desfrânaţii, furii, tâlharii..., care acum cu atâta nechibzuinţă Îl mânie pe Dumnezeu! După toate acestea, de cei păcătoşi se vor apropia demonii cei întunecaţi, al căror chip este mai înfricoşător decât orice chin. Ei îi vor răpi pe cei păcătoşi în străfundurile iadului, în focul cel veşnic, în tartar, unde se află viermele cel neadormit al chinurilor fără de sfârşit, a căror înfricoşare nici o limbă nu poate să o zugrăvească şi nici o minte nu e în stare să ajungă la ele."

Există oare chip de a fugi de această stare cutremurătoare? Slavă lui Dumnezeu! Există! Cât mai e încă vreme, trebuie să luăm aminte încotro mergem. Oare pe calea dreptăţii ori pe calea păcatului? Minunatul propovăduitor, Sfântul Mitropolit Filaret al Moscovei, grăieşte întru adevăr: „Nu în chip tiranic şi nu la întâmplare Judecătorul va spune aceluia: «Tu stai de-a dreapta!», iar celuilalt: «Tu stai de-a stânga!», ci, după cum şi-a ales fiecare **în ce direcţie să meargă**. Oile vor deveni oi nu în acea clipă când vor fi aşezate de-a dreapta, iar caprele – ca-

pre, nu când vor fi aşezate de-a stânga. Şi unele, şi altele îşi vor lua locul lor după calităţile pe care mai dinainte şi le-au însuşit şi pe care le-au adus cu sine."

Dacă voim să ne aflăm împreună cu toate oile lui Dumnezeu de-a dreapta Judecătorului, trebuie să ne asemănăm oilor, care ascultă de Păstorul lor, după cum spune Hristos: *Oile Mele ascultă de glasul Meu şi Eu le cunosc pe ele, şi ele vin după Mine* (In 10, 27). „Să ascultăm glasul Păstorului – spune Mitropolitul Filaret al Moscovei – înseamnă **să ne însuşim** dogmele şi poruncile Evangheliei. A merge după Păstor înseamnă **să-ţi potriveşti** acea învăţătură a Mântuitorului Hristos cu fapta în viaţa ta şi să urmezi pilda Lui."

Dar pot oare oile să se asemene Păstorului când deosebirea între ele şi El e atât de mare? Mitropolitul Filaret dezleagă această nedumerire amintind că Hristos nu e doar **Păstor** al nostru, ci şi mântuire a noastră, El binevoind să fie şi **Miel**. *Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii* (In 1, 29). Ca Miel, El s-a asemănat cu oile Sale. Acum oamenii nu doar

că pot, ci sunt şi datori să I se asemene întru virtuţi, care sunt aceleaşi și pentru Miel şi pentru oi, căci Domnul ca Om s-a arătat oamenilor, luând fire omenească.

- Primul lucru despre care El ne învaţă este **smerenia**. *Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima* (Mt. 11, 29). Aceasta este cea mai de seamă calitate a celor ce-I urmează lui Hristos. Cel care învaţă smerenia de la blândul Miel dumnezeiesc, care nu-şi deschide gura Sa înaintea celor care-L tund, ai Săi (Is. 53, 7), merge pe calea cea dreaptă către El. Dar cel ce nu se îngrijeşte să-şi însuşească poruncile evanghelice, în loc să fie **blând şi smerit**, se înalţă din patimă în patimă, din păcat în păcat, din deşertăciune în deşertăciune, la şi mai multă mândrie – asemenea caprei, despre care Sfântul Proroc Daniel spune: *Şi ţapul a crescut foarte* (Dan. 8, 8). Un astfel de om nicicând nu va ajunge din calea cea de-a stânga a păcatelor în partea cea de-a dreapta a Mântuitorului. Pentru capre a fost rânduită partea de-a stânga. Şi, cât timp au năravul caprelor, aceştia niciodată nu pot să fie aşezaţi de-a dreapta.

Altă calitate importantă pentru a sta de-a dreapta Mântuitorului Hristos (după Mitropolitul Filaret al Moscovei) e aceea că ei sunt **fii binecuvântați ai Tatălui Ceresc**. *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu* (Mt. 25, 34) – sunt chemați de Însuși Judecătorul. **Binecuvântați sunt toți care împlinesc poruncile lui Dumnezeu** și, pe de altă parte, ***blestemat este oricine nu stăruie întru toate cele scrise în cartea Legii, ca să le facă*** (Gal. 3, 10).

„Pe ce cale ne aflăm noi? Dacă ne aflăm pe calea care biruie și mortifică patimile și poftele, pe care se află nevoințele și lacrimile celor binecredincioși, unde este credința, rugăciunea, devotamentul și jertfa de sine din dragoste de Dumnezeu și de Hristos – slavă lui Dumnezeu! E nădejde că și nouă ne va fi adresată chemarea: *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu*! Dar dacă cineva nu-și biruie patimile și poftele lui, ci este biruit, robit și târât de ele, dacă cineva nu iubește nevoința rugăciunii și lacrimile de umilință, ci râsul și tulburarea fără de nici un folos care vin din jocuri și distracții..., unde vor duce asemenea stări sufletești și o asemenea orientare a vieții?

Şi n-a voit binecuvântarea şi se va îndepărta de la el (Ps. 108, 17). **În iad poţi să cazi fără să-l cauţi şi chiar fără să te fi gândit la el, însă în cer omul nu poate să intre dacă nu-l caută şi nu se gândeşte la el.**"

A treia calitate aparte a celor aşezaţi de-a dreapta (după cuvintele Sfântului Filaret al Moscovei) e **dreptatea**. Cei drepţi vor fi îndreptăţiţi. Pentru ei s-a spus: *Vor merge [...] drepţii la viaţă veşnică* (vezi Mt. 25, 46) – însă cine poate să pretindă că e drept fără să cadă în fariseica suficienţă de sine? Dreptatea este fără îndoială calitatea cea mai înaltă. Ea include în sine toată virtutea, exclude toată nedreptatea şi orice păcat. Cine poate să nădăjduiască să fie îndreptăţit prin dreptatea **sa**? Nimeni! Dacă te mândreşti cu faptele tale bune eşti pierdut! Se îndreaptă acela care se smereşte, care caută nu dreptatea sa după lege, ci dreptatea dobândită prin credinţa în Hristos, dreptatea lui Dumnezeu (Filip. 3, 9). Sfântul Ioan Teologul scrie: *Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios şi* ***drept****, ca să ne ierte păcatele şi să ne curăţească pe noi de toată nedreptatea* (I In 1, 9). Creştinul smerit se căieş-

te întotdeauna şi prin pocăinţă merge spre desăvârşire. Când săvârşeşte faptele dreptăţii, nici atunci nu se socoteşte pe sine drept. Pentru aceasta Dumnezeu îl va îndreptăţi la Înfricoşătoarea Judecată.

Important e faptul că Hristos va spune celor drepţi: *Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu...Căci flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc; însetat am fost şi Mi-aţi dat să beau; străin am fost şi M-aţi primit, gol am fost şi M-aţi îmbrăcat, bolnav am fost şi M-aţi cercetat, în temniţă am fost şi aţi venit la Mine* (Mt. 25, 34-36). Iar cei drepţi, care au săvârşit acele fapte bune nu la arătare, ci în taină, în ascuns, cu adâncă smerenie, iar pentru smerenia lor au uitat faptele lor bune, vor răspunde nedumeriţi: *Doamne, când Te-am văzut flămând şi Te-am hrănit? Sau însetat şi Ţi-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin şi Te-am primit, sau gol şi Te-am îmbrăcat?...* Atunci vor auzi ei răspuns ce-i va umple de bucurie: *Adevărat zic vouă, întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut* (Mt. 25, 37-40).

Prin aceasta Hristos subliniază **mila şi dragostea** ca cele mai de seamă

însuşiri ale celor ce s-au învrednicit să stea de-a dreapta Lui. Pentru mila arătată aproapelui, Mitropolitul Filaret al Moscovei spune: „Cât este de scurtă această cale şi cât de departe ajunge ea!... Ce sământă neînsemnată şi ce seceriş prea roditor!... Tu dai o bucată de pâine şi ție ți se dă Împărăția! Îmbraci pe cel gol cu haină pieritoare, şi cu bunătate ți se dăruieşte ție veşmântul cel veşnic al dreptății! Ieşi în întâmpinarea celui străin, a celui bolnav ori închis şi cu unele ca acestea eşti chemat de-a dreapta lui Hristos, Judecătorul care vine întru slavă!"

Cu creştinească îndurare se câştigă milostivirea lui Dumnezeu!

„Înaintea noastră – spune Mitropolitul Filaret – există doar două căi: calea apropierii de Hristos şi calea îndepărtării de El. O cale duce către binecuvântare, iar cealaltă, către blestem. Una duce către viața cea veşnică, iar alta către chinurile cele veşnice. Cine nu stăruie să rămână pe prima cale, acela fără doar şi poate se apleacă spre cea de-a doua."

Astăzi mulți dintre cei căzuți sub influența rătăcirilor moderne, aşezați sub pierzătorul ecumenism, dispreţu-

iesc credința dreptmăritoare cu măsura aceleiași strâmbe înțelegeri a dragostei și afirmă că la Înfricoșătoarea Judecată oamenii vor fi judecați nu după credința lor, ci doar după un singur indicator: dragostea către aproapele. Este oare dreaptă o asemenea poziție? Nu! Căci Însuși Hristos, Care ne-a poruncit faptele de milostenie către aproapele ca fiind mântuitoare, în multe alte locuri din Evanghelie subliniază caracterul indispensabil al **credinței**, fără de care nimeni nu poate să săvârșească voia cea mântuitoare a lui Dumnezeu și să moștenească Împărăția cerurilor. ***Cel ce va crede și se va boteza se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi*** (Mc. 16, 16; vezi In 12, 48; 11, 25-26). Și Sfântul Apostol Pavel afirmă aceasta prin cuvintele: *Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu* (Evr. 11, 6). Prin credință se înțelege adevărata, dreapta, și nu falsa credință, cea eretică, căci credința cea nedreaptă nu unește cu Hristos, ci desparte de El. Asupra ereticilor Biserica a pronunțat anateme (blesteme), care au putere și în veacul viitor, după cuvintele Mântuitorului: *Oricâte veți lega pe pământ*

vor fi legate şi în cer (Mt. 18, 18). Dar, dacă cineva *nu ascultă nici de Biserică, să-ţi fie ţie ca un păgân şi vameş* (Mt. 18, 17)!

Tabloul Înfricoşătoarei Judecăţi, zugrăvit de Mântuitorul (Mt. 25, 31-46), ne prezintă în chip vădit nu întreaga dumnezeiască procedură judiciară, ci doar sfârşitul acesteia, după cum se vede limpede din învăţătura Bisericii despre vămi. **Vina împotriva îndurării** se judecă la ultima vamă – cea de-a 20-a, dar este preînchipuită la cea de-a 19-a vamă, la care sunt cercetate **păcatele împotriva credinţei**: eresurile, lepădarea de Ortodoxie, cât şi necredinţa şi îndoiala. Sufletul creştin care a păcătuit împotriva credinţei şi este oprit la cea de-a 19-a vamă, nu va ajunge la cea de-a 20-a vamă, ci va cădea, din pricina credinţei lui strâmbe. La aceasta se potrivesc cuvintele Evangheliei: *Cel ce crede în El* (în Domnul Iisus Hristos) *nu este judecat, iar cel ce* ***nu crede*** *a şi fost judecat, fiindcă* ***nu a crezut în numele Celui Unuia-Născut, Fiul lui Dumnezeu*** (In 3, 18).

Într-adevăr, **dragostea către aproapele mântuieşte**, însă doar atunci când creşte pe temelia adevăratei cre-

dințe ortodoxe în Mântuitorul și este arătată în numele Lui. Pe aceasta o are în vedere Sfântul Apostol Pavel când laudă ***credința*** *care este lucrătoare prin iubire* (Gal. 5, 6). Chiar și un pahar cu apă rece dat în numele lui Hristos, adică având credință în El, aduce răsplată veșnică (Mt. 10, 42). Fără o asemenea credință, dragostea nu este adevărată, bineplăcută lui Dumnezeu, ci mincinoasă. „Prin dragostea mincinoasă, nemântuitoare trebuie să înțelegem – după cuvintele Arhiepiscopului Serafim (Sobolev) – dragostea sentimentală, umanistă. După învățătura Sfântului Teofan Zăvorâtul, dragostea umanistă este o dragoste egoistă, prin care noi, iubind, chipurile, pe alții, ne iubim în realitate pe noi înșine. **Ea lucrează în noi, fiind născută din slava deșartă, din setea de câștig ori din frica de părerea generală a oamenilor, acest idol contemporan**. Nu o asemenea dragoste pentru aproapele ne va mântui de înfricoșătoarea Judecată a lui Hristos, ci creștineasca dragoste, adică aceea care izvorăște din dragoste pentru Hristos. Domnul a spus ucenicilor Săi: *De Mă iubiți, păziți poruncile Mele* (In 14,

15)... Iar dragostea pentru aproapele este una dintre poruncile de căpetenie ale lui Hristos."

Înfricoşătoarea Judecată se va sfârşi cu veşnică desfătare pentru cei drepţi şi cu veşnice chinuri pentru păcătoşii care nu se pocăiesc. Ea va însemna sfârşitul lumii şi va deschide veşnicia.

Aici este înţelept să ne punem întrebarea: Ce trebuie să se înţeleagă prin sfârşitul lumii? Răspunsul este: **nu nimicirea, ci schimbarea ei.** Unii vor replica: atunci cum spune Psalmistul despre cer şi pământ că **vor pieri** (vezi Ps. 101, 27)? Da, vor pieri în acest chip în care le vedem acum, cu pământul îngreunat de păcatul omenesc. În realitate, acestea nu vor pieri, căci vor fi prefăcute în *ceruri noi şi pământ nou, în care* ***locuieşte dreptatea*** (II Ptr. 3, 13). Aceasta o susţin şi Sfinţii Părinţi.

Sfântul Chiril al Ierusalimului, de pildă, spune: „Această lume va avea un sfârşit, însă ea se va reînnoi. Astfel, depravările, furturile, desfrânarea şi orice alt chip al păcatului se vor risipi de pe pământ..., adică această minunată locuinţă nu va rămâne plină cu

nelegiuiri. Această lume va trece şi se va arăta o lume mai bună... În Evanghelie se spune: *Soarele se va întuneca şi luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer* (Mt. 24, 29)... Domnul va strânge cerurile ca pe un sul de hârtie (Is. 34, 4), însă nu le va nimici, ci le va rezidi într-un chip mai bun... Cum omului i s-a transmis moartea, după cum este spus: *Dreptul piere* (Is. 57, 1), iar pentru aceasta se aşteaptă şi învierea, tot astfel aşteptăm şi o înviere a celor cereşti."

Şi Sfântul Vasile cel Mare, şi Sfântul Ioan Gură de Aur, şi Fericitul Ieronim, şi mulţi alţi Sfinţi Părinţi s-au exprimat în acest sens. Iată, de pildă, cuvintele **Fericitului Ieronim**: „Se vede limpede (vezi Ps. 101, 27) că sfârşitul şi pieirea lumii înseamnă **nu întoarcerea întru nimic, ci schimbarea ei în ceva mai bun**."

Schimbarea lumii se va face **prin foc**, după mărturia Sfântului Apostol Petru (II Ptr. 3, 10). Cerul nou şi pământul nou (II Ptr. 3, 13) înseamnă înnoirea întregii zidiri a lui Dumnezeu, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel: *Pentru că făptura aşteaptă cu nerăbdare descoperirea fiilor lui Dumnezeu*

[...], cu nădejde, pentru că făptura însăşi se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să fie părtaşă la libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu (Rom. 8, 19, 21).

Mitropolitul Macarie scrie: „Din pricina căderii omului, întreaga făptură s-a plecat, fără de voie, sub robia stricăciunii şi suspină, împreună, având dureri până acum (Rom. 8, 22). Când se va încheia lucrarea restaurării omului, atunci, după aceeaşi lege, întreaga făptură trebuie să se slobozească din robia ei şi, în general, din urmările pierzătoare ale păcatului... Iar această înnoire a lumii se va săvârşi chiar în ziua de pe urmă, prin foc, astfel încât în cerul nou şi pe pământul nou să nu mai rămână nimic păcătos, în ele locuind doar dreptatea (II Ptr. 3, 13)."[1]

[1] Mitrop. Macarie, *Pravoslavno-dogmaticeskoe bogoslovie,* tom II, p. 639.

Cuprins

Destinul veșnic al omenirii va fi pecetluit odată cu cea de-a Doua Venire a lui Hristos și cu Judecata de Apoi. Hotărârea care va fi rostită atunci de către Dreptul Judecător va statornici pentru totdeauna fericirea sau nefericirea fiecăruia dintre noi.

Prin cartea sa, fidelă Tradiției ortodoxe și întemeiată pe numeroase mărturii scripturistice și ale Sfinților Părinți, arhimandritul Serafim Alexiev ferește cititorul atât de frica apocaliptică paralizantă, străină duhului creștin, cât și de nepăsarea nesănătoasă față de cele duhovnicești, oferindu-i reperele necesare pentru a dobândi soarta cea bună în veșnicie.